

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Restauroinnin koulutusohjelma / rakennusrestaurointi

Tiina Lepojärvi

DAGMARIN HAMEENHELMOISSA
Keisarinaseman lattian koristemaalauksen selvitystyö

Opinnäytetyö 2011

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Restaurointi

LEPOJÄRVI, TIINA

DAGMARIN HAMEENHELMOISSA, Keisarinaseman
lattian koristemaalauksen selvitystyö

Opinnäytetyö

47 sivua + 9 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Anne Räsänen

Toimeksiantaja

Lappeenrannan Kaupunki

Maaliskuu 2011

Avainsanat

restaurointi, lattianpäällysteet, lattiat, koristemaalaus,
parketti, parkettimukailu

Lappeenrannan vanha rautatieasema eli Keisarinasema rakennettiin vuonna 1885 Venäjän keisari Aleksanteri III:n vierailua varten. Aseman interiöörit uhkuvat keisarillisuutta upeilla katto- ja seinäpinnoilla, jotka oli peitetty uusien aikakausien kerroksilla, mutta lattia oli uusittu säästämättä vanhaa.

Kesällä 2009 restaurointitöiden yhteydessä aseman ullakolta löytyi viisikymmentäkuusi vanhaa lankkua, joissa oli nähtävissä jonkinlainen kuviomaalaus. Lankuista tuli aihe opinnäytetyölle ja työn tavoitteeksi muodostui saada tehtyä jonkinlainen luonnos lattiaa peittäneestä maalauksesta. Tässä opinnäytetyössä tutkitaan lattioita: Lattioiden maalausta ja yleistä historiaa. Käytännön työ koostui lankkujen tutkimisesta, kuvauksesta ja piirtämisestä.

Opinnäytetyön toteutus tapahtui vertailemalla kuvallista ja kirjallista aineistoa lankuista saatuun aineistoon. Aineisto on analysoitu ja tulkittu restaurointiopiskelijan näkökulmasta. Tämä opinnäytetyö ei ole toiminta- tai restaurointisuunnitelma, vaan se esittelee vain mahdollisia ratkaisuja lattiamaalauksen mysteeriiin. Lopuksi pohditaan lattioiden ja lattiamaalauksen arvostuksen puutetta.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Restoration

LEPOJÄRVI, TIINA

IN THE HEMS OF DAGMAR'S SKIRT, survey of the figurative painting on the floor planks of the Emperors Station

Bachelor's Thesis

47 pages + 9 pages of appendices

Supervisor

Anne Räsänen, lecturer

Commissioned by

The city of Lappeenranta

March 2011

Keywords

restoration, floors, floor coatings, figurative painting, parquet

The old railway station of Lappeenranta, also known as the Emperors Station, was built in 1885 in view of the visit of the emperor of Russia, Alexander III. The interiors of the station radiates imperialism with its magnificent ceiling and wall coatings, which were covered in subsequent eras, but the floors were renewed without saving the old materials.

Fifty or so old planks were found in the attic of the station during the restoration work in summer 2009. The planks had some kind of figurative painting on them. Thus the subject of this thesis was discovered. The goal of the thesis was to make a sketch of the painting that had covered the floor. The theoretical aspect of the thesis naturally concentrated on floors: the painting of floors and the general history of floorings. The examination, photography and drawing of the planks formed the practical side.

The thesis was carried out by comparing graphical and literary materials with the materials retrieved from the planks. They are analyzed and interpreted from the perspective of a restoration student. This thesis is not a plan of operation or restoration, but a proposal of possible conclusions to the mystery of the floor painting. Finally, the lack of respect for floors and floor paintings is considered.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KEISARINASEMA	8
2.1 Historia	8
2.2 Nykytilanne	9
3 LATTIAT	10
3.1 Lattian historia	10
3.1.1 Lauta- ja lankkulattiat	11
3.1.2 Parketti	16
3.1.3 Muut lattiamateriaalit	18
3.2 Puulattioiden pintakäsittelyt	19
3.2.1 Lakat ja lakkamaalit	21
3.2.2 Vahat ja öljyt	22
3.2.3 Maalit	22
3.2.3.1 Maito- eli kaseiinimaali	23
3.2.3.2 Öljymaali	23
3.2.4 Kalkki-saippuakäsittely	24
3.2.5 Lipeäkäsittely	24
4 TAKONAULAT	24
4.1 Naulojen historiaa	24
4.2 Lankuista löydetyt naulat	25
5 KEISARINASEMAN LANKUT	26
5.1 Lankkujen yleiskuvaus	26
5.2 Koristemaalaukuvio	27
5.2.1 AutoCad-kuvat	30
5.2.2 Puhdistuskokeet	31
6 RESTAUROINNIN POHDINTAA	35
6.1 Vertailu	36
6.2 Luonnokset	39

7 LOPPUTULOKSET	40
LÄHTEET	43
KUVALUETTELO	
LIITTEET	

Liite 1. Koristemaalausfragmenttikuvat AutoCad

Liite 2. Luonnoksia fragmenttikuvien liitoksista toisiinsa

Liite 3. Luonnoksia mahdollisesta koristemaalauskuvioista

1 JOHDANTO

Käsissäsi on opinnäytetyö, joka käsittelee Lappeenrannan vanhalta rautatieasemalta, niin kutsutulta Keisarinasemalta löytyneitä lattialankkuja, niiden vauriokartoitusta ja restaurointisuunnitelmaa. Lankuista teki erityisiä se, että osassa niistä on nähtävissä jäämiä koristemaalauksesta. Vaikka aseman alkuperäisissä kuvissa ja rakennuspiirustuksissa on tarkat ja selkeät kuvat katto- ja seinäpinnoista, lattioista ei mainita sanallakaan. Jos siis esimerkiksi itsensä Keisarin salongissa on lattiassa koristemaalauksia ollut, siitä ei ole tiedetty, tai sitä ei ole pidetty riittävän tärkeänä yksityiskohtana dokumentoitavaksi. Nykyään asia on toisin. Pieninkin yksityiskohta on merkittävä dokumentoinnin kohde.

Aion kertoa Keisarinaseman historiasta suppeasti, eli vain sen verran, että lukija saa jonkinlaisen kokonais käsityksen aseman vaiheista.

Keisarinasemaan, sen historiaan ja yleisesti asemarakennusten historiaan voi perehtyä tarkemmin esimerkiksi Elina Maijasen tai Mari Lehtisen opinnäytetöiden kautta.

Keisarinaseman entisöinti aloitettiin purkutöillä loppuvuodesta 2008 (Etelä-Saimaa 2010). Tuolloin lankkujen olemassaolosta ei vielä tiedetty, joten niitä ei sisällytetty alkuperäiseen restaurointiuurakkaan, jota toteuttaa Rakennus- ja restaurointiyöosuuskunta Lunetti. Olin kesätöissä Keisarinasemalla kesällä 2009, jolloin lankut löytyivät, joten tarjouduin ottamaan selvää niiden mysteeristä: Millainen koristemaalauksia niissä piilee ja olisiko se mahdollista toteuttaa uuteen lattiaan, sekä missä tilassa maalaus olisi mahdollisesti ollut?

Lankkujen löytyttyä päätös niiden tulevaisuudesta piti tehdä pikaisesti. Ne oli nostettu korjaustöiden tieltä ulos säiden armoille, vaikkakin pressun alle, ja ne täytyi saada syksyn sateilta ja maasta nousevalta kosteudelta nopeasti turvaan. Niinpä siirsimme lankut hankkimalleni lainaverstaalle Tuusulaan odottamaan kevättä ja opinnäytetyön aloitusta. Säilytys oli tuossakin osoitteessa ulkona, mutta olosuhteet paranivat siten, että lankut olivat harvasti pinottuina noin puoli metriä maan pinnan yläpuolella ja katoksen alla.

Työn nimi, Dagmarin hameenhelmoissa, tuli Keisari Aleksanteri III:n puolison, Maria Fjodorovnan alkuperäisestä kutsumanimestä. Idean tähän sain arkkitehti Tuula Pöyhältä. Maria Sophie Fredderikke Dagmarista tuli Maria Fjodorovna vasta hänen liittyttyään ortodoksiseen kirkkoon (Bergstöm et al. 1998, 122).

Tutkimusongelman löytäminen oli työssäni vaikeaa. Tarkoitukseni oli vertailla 1800-1900-lukujen vaihteen asemien lattiamateriaaleja ja pintakäsittelyjä, mutta keskusteltuani Rautatiemuseon johtajan, Matti Bergströmin kanssa, luovuin tästä ajatuksesta. Hänen mukaansa olisin etsinyt neulaa heinäsuovasta, koska tuon ikäisiä asemia on säilynyt vain muutama, eikä niiden alkuperäisistä lattioista ole mitään dokumenttia. Jo puretuistakaan asemista ei sisäkuvia ainakaan museon arkistoista löydy. Asian selvittäminen olisi ollut mielenkiintoista, mutta aika ja sen puute olivat suuria ongelmia. Täytyi siis keksiä jotain muuta.

Päätin etsiä sisäkuvia yleisesti tuon ajan rakennuksista ja tutkia niiden lattioita. Kuvista, joissa näkyy lattia, yritän etsiä maalattuja tai koristemaalattuja lattioita tukemaan koristemaalauksuvion määrittystä ja lattioiden pintakäsittelytutkimusta. Aion vertailla myös uudempia lattiamaalauksia vanhoihin. Syvennyn hieman tarkemmin lattian historiaan ja puulattioiden pintakäsittelyihin yleensä.

2 KEISARINASEMA

2.1 Historia

Kuva 1. Keisarinasema 1920-luvulla (Etelä-Karjalan Museo)

Suomessa alettiin rakentaa rautateitä 1800-luvun puolivälissä, kun teollistuminen pääsi vauhtiin ja tarvittiin tehokas kuljetuskeino raaka-aineille ja valmiille tuotteille. Pietari-Riihimäki -radan rakentamisaikaan, 1868-1873, oli pohdittu haararadan rakentamista Lappeenrantaan, mutta hanke toteutui vasta monien vastoinkäymisten jälkeen, kun Lappeenrannan asema sotilastukikohtana kasvoi. Radan rakentaminen aloitettiin toukokuussa 1884 ja kesäkuussa 1885 saapui Lappeenrantaan ensimmäinen juna. Itse aseman rakentaminen aloitettiin vasta maaliskuussa 1885 ja se oli itseasiassa vielä keskeneräinen Aleksanteri III vierailun alla. Vain keisarilliset tilat saatiin juuri ja juuri koristeltua. Aseman (kuva 1) suunnittelija oli Knut Nylander, joka nousi Edelfeltin avustajasta merkittävimpien asemasuunnittelijoiden joukkoon, vaikkei ollut ollut virassa kuin kaksi vuotta. Hän suunnitteli suuren osan Suomen asemarakennuksista, muun muassa Tampere-Vaasa- ja Seinäjoki-Oulu -ratojen rakennukset. Aseman sisätilat suunnitteli Jac. Ahrenberg, joka oli todellinen moniosaaja: arkkitehti, taidemaalari, kirjailija ja lehtimies. Hän peri Viipurin lääninarkkitehdin viran Nylanderilta 1885, eli Keisarinaseman rakennusvuonna. (Bergström et al. 1998, 88; Lappeenrannan kaupunki 2010; Museovirasto 2010; Pöyhiä 2004, 7-11.)

Kuva 2. Aleksanterin vierailu Keisarinasemalla 1885 (Museoviraston kuva-arkisto)

Koska asema on hirsirunkoinen, sen julkisivua ei voitu vuorata heti, sillä hirsien on annettava laskeutua muutama vuosi rakentamisen jälkeen puun painumisen takia. Tämän takia asema oli keisarin vierailun aikaan vielä hirsipinnalla (kuva 2). Vuonna 1888 asema verhoiltiin leveällä vaakalaudoituksella. Keisarin seuraavaa vierailua 5.8.1891 edeltävänä kesänä asemalla tehtiin kunnostustöitä, mutta näistä ei kuitenkaan mainita tämän tarkemmin. 1940-luvulla kattoa laskettiin lämmityskustannussyistä. (Bergström et al. 1998, 111; Pöyhiä 2004, 10)

2.2 Nykytilanne

Mistä ajatus restauroinnista lähti?

Vanhan aseman silloinen omistaja Kapiteeli Oy tilasi arkkitehti Tuula Pöyhiältä rakennushistoriallisen selvityksen vuonna 2004, kun aseman korjaus- ja käyttömahdollisuuksia kartoitettiin. Pöyhiä totesi raportissaan insinööritoimisto SILUC Oy:n aiemmin tehneen kuntokartoituksen edelleen ajantasaiseksi ja

aseman restauroinnin täysin mahdolliseksi vaihtoehdoksi, sillä asema oli rungoltaan hyväkuntoinen (Etelä-Saimaa 2010; Pöyhiä 2004, 1-6.)

Rakennusliike NCC osti vanhan aseman Kapiteeli Oy:ltä vuonna 2007 ja rakennukseen oli tarkoitus saneerata asuntoja ja sen ympärille rakentaa uudisrakennuksia. Saneeraus osoittautui kuitenkin liian kalliiksi ja NCC luopui ajatuksesta. NCC myi aseman Kirsi-Kiinteistöt Oy:lle vuonna 2008 ja Lappeenrannan kaupunki osti myöhemmin kolmanneksen Kirsi-Kiinteistöiltä (Etelä-Saimaa 2010.)

Restaurointi aloitettiin Kirsi-Kiinteistöjen puolella purkutöillä syksyllä 2008 ja Lappeenrannan kaupungin puolella kesäkuussa 2009 (Etelä-Saimaa 2010; Pitkäniemi 2010.) Kaupungin puolella restaurointityöt toteuttaa Rakennus- ja restaurointiyöosuuskunta Lunetti Oy ja työtä valvoo Deja Vu konservointi & restaurointi, Kirsi-Kiinteistöjen puolella työn toteuttaa Kirsi Kiinteistöt Oy. Kirsi Kiinteistöjen puoli oli valmis keväällä 2010 ja kaupungin puolen olisi tarkoitus valmistua marraskuun 2010 loppuun mennessä (Etelä-Saimaa 2010; Pitkäniemi 2010.)

3 LATTIAT

3.1 Lattian historia

Jo luolaihmiset ovat päällystäneet asumustensa lattioita erilaisilla luonnosta peräisin olevilla materiaaleilla, kuten oljilla ja taljoilla. Lattioita on myös kivetty jo varhain. Osa lattianpäällysteen valintaan liittyvistä syistä on säilynyt tähänkin päivään, esimerkiksi kulutuksen kestävyys ja kauneus. Hienolla lattialla on nostettu asujan statusta (Ahonen, 1998, 14.)

Suomen asumusten tiedetään kehittyneen lähinnä maalattiaisesta kodasta patsarakenteiseksi majaksi, joita kutsutaan myös hallitaloiksi. Hallitaloja rakennettiin rautakaudelta alkaen. Hallitalon nimi tulee hallimaisesta ilmeestä, suuresta yksittäisestä asuutilasta, jonka tekevät mahdolliseksi kattoa kannattavat pystypaalut rakennuksen sisäpuolella. Hallitalosta puhutaan joissain yhteyksissä myös paalutalona (Niiranen 1981, 59; Anttonen et al. 2003, 185-189.)

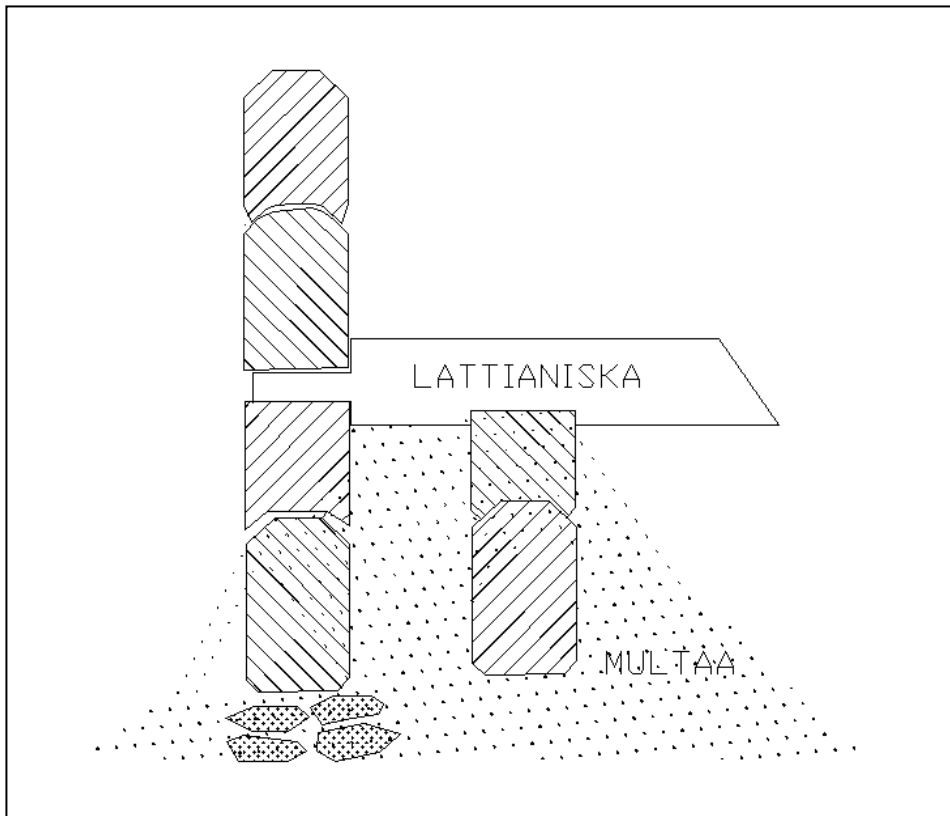
Lattiajäänteitä on löydetty muun muassa edellä mainituista rautakauden hallitaloista, joissa lattiat ovat olleet lähinnä tiiviiksi tallattua maata tai luonnonkiveä. Asumuksien rakentaminen kehittyi maavaraisesta hirsikehikosta kivijalkojen varaan rakennettuihin seiniin kun havaittiin, että alimmat hirsikerrat säilyvät pidempään, jos ne eivät ole suoraan kosketuksissa maahan. Maata vasten olevat hirsikerrat lahosivat nopeasti maasta johtuvan kosteuden takia. Kivijalan ilmestyttyä kuvaan tuli lattian rakentamisestakin entistä tarpeellisempaa (Aalto et al. 2006, 94; Anttonen et al. 2003, 189; Niiranen 1981, 103.)

Ensimmäinen vaihe siirtymisessä maalattiasta lankkulattiaan oli puupermannoksi kutsuttu osalattia. Permanto rakennettiin vain talon arvokkaimmille alueille, kuten makuusijojen alle ja alueille, joilla tehtiin käsitöitä. Savupirteissä kotieläimet asuivat talvensa pirtin seinänvieruslavan alla karsinassa, joten tallattu maalattia oli muuta lattiamateriaalia käytännöllisempi ovensuussa ja eläinten alustana. Saunarakennuksissa puupermantotyyppinen lattiarakenne on säilynyt miltei nykypäivään saakka (Aalto et al. 2006, 94; Anttonen et al. 2003, 189; Niiranen 1981, 103.)

3.1.1 Lauta- ja lankkulattiat

Kuten sanottua, puukate ilmaantui aluksi vain osaan asuintilan lattia-alasta (Aalto et al. 2006, 94). Maavarainen puukate rakennettiin maata vasten asetettujen lattiavasojen tai lattianiskojen päälle. Tällaisen lattian lankut olivat usein niinkutsuttuja haljaspuolikkaita, jotka olivat siis halkaistuja pyöröhirsiiä, joissa pyöreä pinta tuli alapuolelle. Haljaspuolikkaiden pyöreä puoli lovettiin lattiavasojen kohdalta, jotta ne pysyisivät paremmin paikoillaan. Kun sahateollisuus kehittyi, saatiin sahoilta paljon erilaista puutavaraa, ja lattiaankin alettiin asentaa puolikasta hirttä ohuempaa lankkua. Ohuempia lankkuja ei voinut loveta niin reilusti ja ne liitettiinkin lattiassa toisiinsa puutapeilla tekemällä sivuihin reiät, joihin sopivan kokoinen tappi työnnettiin pitämään lankkuja kiinni toisissaan (Niiranen 1981, 103.) Tappilankkuja voitaneen pitää ponttilautojen edeltäjinä. Ponttilaudalla tarkoitetaan yleensä reunoistaan niin kutsutulla ponttiliitoksella lovettuja lautoja. Liitos muodostuu

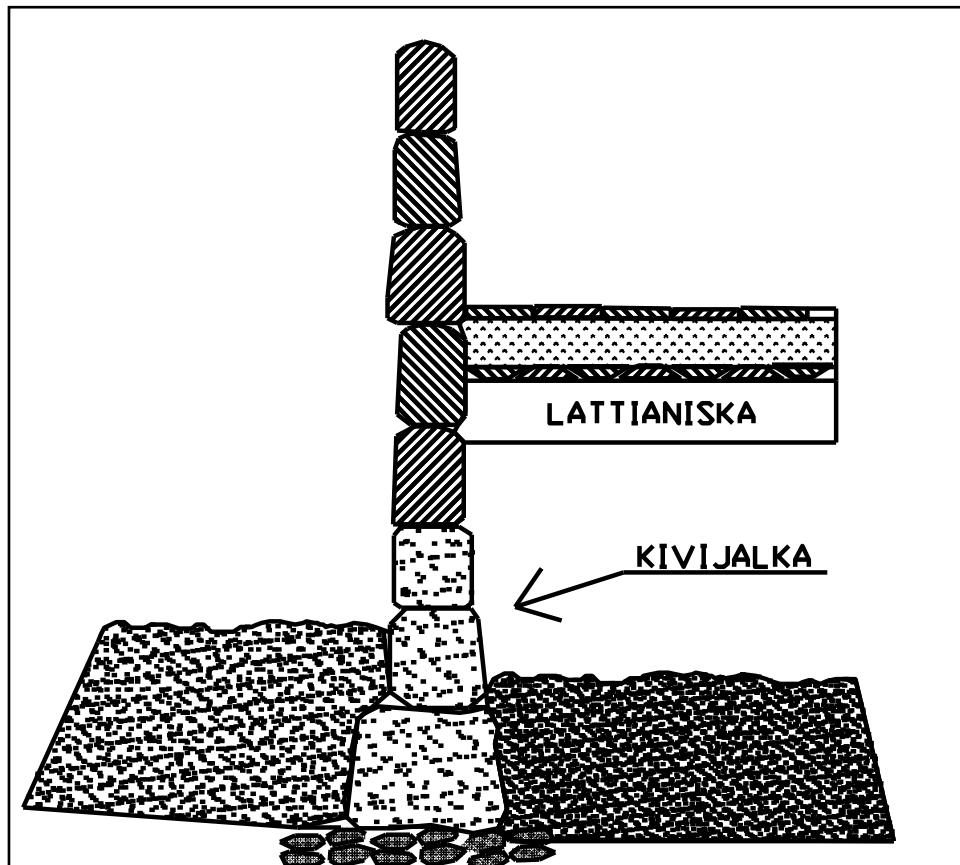
uros- ja naaraspontista. Naaraspontti tarkoittaa laudan reunaan jyrskyttä uraa, johon urosponttiin jyrskyttä uloke sopii muodostaen näin tiiviin liitoksen.

Kuva 3. Multapenkin rakenne

Rakennusten alimpien hirsikertojen noustessa kulmakivien ja kivijalkojen päälle tuli aiheelliseksi nostaa ja eristää myös elintila maanpinnan yläpuolelle. Lattia eristettiin kasaamalla multaa muutaman alimman hirren korkeudelta seinien vieruksille. Multaeristettä saattoi olla koko alapohjan täydeltä, mutta yleensä se rajattiin omalla hirsikehikollaan. Tällaista lattiarakennetta kutsutaan multapenkiksi (kuva 3). Alapohjan tuuletus hoidettiin puusta rakennetuilla, neliömäisillä putkilla, jotka kulkivat eristeen läpi kivijalan ulkopuolelle. Lattiarakenteet tukeutuivat alimpiin hirsikertoihin nojaaviin lattianiskoihin ja rakenteiden päälle kasatun lattian reunimmaisista, niin kutsutut multiaislaudat, olivat irtonaiset ja kehystivät lattiaa nurkistaan jirattuina. Reunimmaisista lautoja täytyi pystyä nostelemaan paikoiltaan, jotta painuvaa multaeristettä pystyttiin tarvittaessa lisäämään. Multapenkkirakenne säilyi käytössä pitkään. Maaseudulla on vielä 1900-luvun alussakin ollut maavaraisia lattioita käytössä ja 1800-luvulla suuri osa asuintaloista oli ainakin osittain tällä rakenteella (Niiranen 1981, 103-104.)

Täyte- eli trossi- tai rossipohjarakenteeseen siirryttiin kaupungeissa jo 1700-luvulla ja tämä rakenneratkaisu on yleinen vielä nykyäänkin (Niiranen, 1981, 104). Kuten kuvasta 4 näkyy, rossipohja poikkeaa multapenkistä huomattavasti. Se muodostuu edelleen hirsikertaan tuetusta lattianiskasta, mutta alimmat hirsikerrat ovat selkeästi maanpinnan yläpuolella kivijalkaan tuettuna. Lattianiskan alla on tyhjää, ja tätä tilaa nimitetään alapohjaksi. Lattianiskan on tuettu rossipohjan ”pohjalaudat”, joiden päällä eristekerros makaa. Eristeenä on käytetty kaikkea mahdollista käsillä olevaa, kuten hiekkaa, turvetta, sammalta, lumppuja, olkea ja pellavaa. Joskus materiaaleja sekoitettiin laittamalla esimerkiksi alle sammalta ja päälle painoksi hiekkaa. Alimmaisena käytettiin varisemista tai eristekerrosten väleissä sekoittumista estämässä sanomalehtiä tai tuohta. Vasta eristekerroksen päälle ladottiin lattialankut tai -laudat (Kaila 1997, 519-523.)

Kuva 4. Rossipohjan rakennekuva

1700-luvun lattiat olivat suurimmaksi osaksi lauttaa (Hagelstam, Nokela 2008, 13). Tämä voidaan päätellä myös kertomatta jääneistä asioista. Lähdekirjoista ei enää tästä vaiheesta löydy lattioista erityismainintaa, joten lautalattiat ovat

todennäköisesti olleet jo aika tavallisia. Kuvissa lattiat ovat pääosin käsittelemätöntä lautta.

Helsingissä alettiin rakentaa kerrostaloja 1800-luvun lopulla, jolloin välipohjien tukipalkisto tehtiin puusta. Rautapalkistoon siirryttiin 1920-luvulla (Niiranen 1981, 106.) Kuten yleensä, nämäkään vuosiluvut eivät ole tarkkoja, vaan vain suuntaa-antavia, mikä kulttuurihistorialle onkin luonteenomaista.

Betonivalutekniikan kehittyessä puu välipohjarakenteena väistyi. Rautabetonirakenteenkin päälle laitettiin yleensä lautalattia, jossa oli usein seiiniä reunustava jiiirilaudoitus muistona multapenkki ajoilta, mutta jo 1930-luvulla kiinnitettiin korkkimattojakin suoraan betonipinnalle (Niiranen 1981, 106.)

Kuva 5. Mustion linnan kuninkaan huone (Hagelstam, Nokela, 2008, 144)

1950-luvulla laudan leveys muuttui, sillä ymmärrettiin, että mitä kapeampi lauta, sitä vähemmän elämistä tapahtuu ilman kosteusvaihtelujen toimesta (Appelgren et al. 2008, 51). Laudan ja lankun ero on hyvin häilyvä. Nykyajan kauppiaat myyvät 38 millimetriä paksun lankun kevythirtenä. Useita mielipiteitä kuultuani pitäisin itse hyvänä rajapyykkinä 50 millimetriä

paksuudessa ja 150 millillä leveydessä, joita kapeammat ja ohuemmat ovat lautoja, sekä paksummat ja leveämmät lankkuja.

Epäilisin, että lattiaan on haettu koristeellisuutta jo lankkuaikaan leikittelemällä lankkujen sijoittelulla ja väreillä, kuten Mustion linnan kuninkaan huoneessa (kuva 5).

Puulajit

Lautalattian puumateriaali oli yleensä mänty, vaikka joskus harvoin käytettiin koivua tai kuusta (Niiranen 1981, 104, Rakennusalan tutkimuskeskus Oy 1992, 83). Männyn yleinen käyttö johtunee siitä, että se on Suomen yleisin puulaji - Sitä on ja on aina ollut helposti saatavilla (Puuproffa, 22.10.2010.)

Lattialta on kautta aikojen vaadittu suurta kulutuskestävyyttä, joten luonnollisesti ulkomaankaupan kehittyessä ovat ulkomaiset, kovat puulajit syrjäyttäneet kotimaisia, pehmeämpiä puulajeja. Puun kulutuskestävyys on suoraan verrannollinen sen kovuuteen. Puun kovuutta mitataan Brinell-kovuusmittarilla, josta saatu lukema kertoo puun kovuuden. Mitä suurempi lukema, sitä kovempi puu (Rakennusalan tutkimuskeskus Oy 1992, 83.)

Seuraavassa taulukossa on joitain esimerkkejä puulajien Brinell-kovuuksista.

koivu	2,6
mänty	1,9
kuusi	1,3
saarni	4,4
pyökki	4,1
tammi	3,9
muhuhu	5,8
afroormosia	4,7
mahonki	3,3
merbau	4,9
kanadanvaahtera	4,8

Koivu, mänty ja kuusi ovat kotimaisia puulajeja, kun taas saarni, pyökki ja tammi ovat Keski-Euroopasta ja kanadanvaahtera Pohjois-Amerikasta. Muhuhu, afroormosia ja mahonki ovat Afrikasta ja merbau Indonesiasta. (Rakennusalan tutkimuskeskus Oy, 1992, 83)

Kuten taulukosta voi nähdä, ulkomaiset puulajit ovat huomattavasti kovempia kuin kotimaiset.

3.1.2 Parketti

Parketti sai alkunsa 1600-luvun Ranskassa, ja aluksi sitä käytettiin vain pienillä alueilla, kuten porrastasanteilla (Miller 1998, 351). Parketti on usein yksi- tai kolmikerroksinen, kaikista reunoistaan pontatuista paloista rakentuva ”lattiapalapeli”. Pintakerros on aina umpipuuta ja muut kerrokset puuta tai puulevyä (Rakennusalan tutkimuskeskus Oy 1992, 91.)

Kustavilaiseen aikaan, 1700-luvun loppupuoliskolla, alettiin Suomessa tavata parkettia asuntojen arvokkaissa tiloissa, kuten saleissa ja salongeissa. Maaseudulla parketti luonnollisesti oli harvinaisempi. Parketin käyttö lattiamateriaalina yleistyi 1800-luvun puolella, kun materiaalia alettiin

valmistaa Suomessakin. Tiedetään ainakin yhden tehtaan valmistaneen parkettia Helsingissä 1800-luvun lopussa (Hagelstam, Nokela 2008, 17; Heikkinen et al. 1989, 16; Niiranen 1981, 105.)

Parketti on edelleen suosittu ja monipuolinen lattiamateriaali. Parkettia löytyy useaa eri tyyppiä (Ahonen 1998, 61). Parkettimateriaaleista on helppo sommitella todella monenlaisia kuvioita.

Parketin voi asentaa betonilattialle, vanhalle lausalattialle, levyalattialle tai tavalliselle lattiakoolaukselle. Parketin alle olisi kuitenkin hyvä asentaa kosteudenkestävä vanerilevy. Parketti voidaan kiinnittää alustaansa liimaamalla, naulaamalla tai molemmilla tavoin. (Peltokorpi 1991, 20; Rakentajan tietokirjat 99)

Sauvaparketti

Sauvaparketti (kuva 6) muodostuu useista massiivipuista, kaikilta sivuiltaan pontatuista pikkuisista laudoista, eli sauvoista, jotka ovat yleensä leveydeltään 40-70 mm ja paksuudeltaan 14-22 mm. Sauvoja voi olla pitkiä ja lyhyitä. ”Pitkiksi sauvoiksi” luetaan pituudeltaan 500 ja 1500-millimetriset, kun taas ”lyhyet sauvat” ovat yleensä pituudeltaan 180- 500 millimetriä (Rakentajan tietokirjat 99; Ahonen 1998, 61.)

Kuva 6. Sauvaparketti

Mosaiikkiparketti

Mosaiikkiparketti (kuva 7) rakentuu myös massiivipuista ”pikkulaudoista”, mutta mosaiikkiparketin sauvat on aseteltu valmiiksi kuvioiksi, jotka on kiinnitetty verkkokudoksella tai pintaan liimatulla paperilla samankokoisiksi ”laatoiksi”. Mosaiikkiparketin asennusarkkien koko

Kuva 7. Mosaiikkiparketti

vaihtelee sauvakuvioidin mukaan 210 mm ja 740 mm välillä. (Peltokorpi 1991, 20; Rakentajan tietokirjat VUOSI, 97.)

Lautaparketti

Lautaparketti (kuva 8) on edellämainituista parkettityypeistä poiketen kerrosrakenteinen. Se koostuu yleensä kolmesta kerroksesta: 3-5 mm paksusta pintakerroksesta, välikerroksesta, joka on pintapuuhun nähden syysuunnaltaan poikittainen välisäle, tai vaneri ja pohjakerroksesta, joka on taas pintakerroksen kanssa samansuuntainen. Kerrosten

Kuva 8. Lautaparketti

syysuuntien vaihtelulla vähennetään lattian kosteuselämistä (Ahonen 1998, 61; Peltokorpi 1991, 20.) Laattaparketti on kuin lautaparketti, mutta koostuu suorakulmion muotoisista laatoista (Ahonen 1998, 61).

3.1.3 Muut lattiamateriaalit

Kivi- tai laattalattia

Suurta kulutusta kärsivät lattiapinnat, kuten käytävät ja portaikot, päällystettiin usein kivellä. Halvempi materiaali kuitenkin syrjäytti aidon kiven. 1800-luvun lopulla Turun Kaakelitehdas Osakeyhtiö aloitti toimintansa, ja lattioihin ilmestyivät savesta tehdyt laatat (Peltokorpi 1991, 28; Siikanen 2001, 91.)

Linoleumi eli korkkimatto

Korkkimatto keksittiin Englannissa 1800-luvun lopulla, mutta se yleistyi Suomessa vasta 1900-luvun alussa. Korkkimatto valmistetaan hapettamalla käsitellystä pellavaöljystä, luonnonhartsista ja juuttikankaasta. Täyteaineena voidaan käyttää korkkirouhetta, sahajauhoa tai kalkkikivijauhetta.

Korkkimatolla pystytään kuvioimaan lattiapinta miten tahansa eri väreistä sommittelemalla. Linoleumi oli maalia kalliimpi päällyste, mutta se kesti paremmin, eikä mattotyypisessä linoleumissa ollut likaa kerääviä rakoja tai

saumoja. Linoleumia on saatavilla myös laattoina (Niiranen 1981, 106-107; Peltokorpi 1991,14; Pietarila 2004, 78; Rakentajan tietokirjat 100.)

Linoleumista kehiteltiin halvempi versio, stragulamatto, joka tehtiin juuttikankaan sijasta lumpupaperipohjaan.

Myös pelkällä korkilla voidaan päällystää lattioita. Korkkilattiat koostuvat korkkilaatoista, jotka valmistetaan korkkirouheesta tai –liuskoista puristamalla ja liimaamalla. Korkkilattialaatat valmistetaan nimensä mukaisesti korkista, jota saadaan Välimeren ympäristössä kasvavan korkkitammen kuoresta. Korkkilattia on hyvin huokoinen lattiamateriaali, ja vaatiikin vahaus- tai lakkauskäsittelyn likaa ja kulutusta kestääkseen (Peltokorpi 1991, 16.)

Linoleumista ja stragulamatoista seuraava kehitysaskel olivat muovin keksimisen jälkeen muovimatot ja –laatat. Muovi keksittiin 1800-luvulla, mutta sen valmistus teollistui 1920-luvulla, jonka jälkeen muovien käyttö lisääntyi huomattavasti ja kasvaa edelleen (Kaila 1997, 530-531.)

3.2 Puulattioiden pintakäsittelyt

1700-luvun puulattioiden maalaus ei ollut vielä tavallista, ja ruokasali tai muu tärkeä huone saatettiin sivellä kuultavalla pellavaöljyllä. Maalaaminen yleistyi vasta 1800-luvulla (Hagelstam, Nokela 2008, 13; Niiranen 1981, 105.) Lattioiden pintakäsittelyissä oli yhteiskuntaluokkien välillä suuria eroja. Maalla kotieläimiä pidettiin talvisin sisällä, joten lattia vaati ajoittain kovaakin pesua, eikä näin ollen maalaamisessa olisi ollut paljoakaan järkeä. Pesussa käytetty tuhkalipeä ja hiekka olisivat kuluttaneet maalipinnan alta aikayksikön (Pietarila 2004, 77). Tuhkalipeällä ja hiekalla puhdistettaessa käytettiin hankausvälineenä tuohihuosiainia, harjoja ja ”lorvia”. Lorvi (kuva 9) oli havuista rakennettu lavitsa, jossa olevista aisoista sitä liikuteltiin pitkin lattiaa. Lavitsan päälle laitettiin hankaustehoa lisäämään lapsia ”lorvimaan” (Rakennusperintö 2010.)

Multapenkkirakenteista lattiaa pystyi pesemään runsaalla vedellä, koska vesi valui lankkujen raoista rakennuksen alla olevaan maahan.

Rossipohjarakenteessa ongelmana on laudan alla oleva eristekerros, joka

kastuessaan aiheuttaa muun muassa lahovaurioita. Perinteinen ensikäsittely puulattioille on yleensä ollut jo aiemmin mainittu vernissasively (Heikkinen et al. 1989, 36.)

Kuva 9. Lapsia lorvimassa

Lattioita maalattiin joko liima- tai öljymaalilla. Liimamaali on sinänsä yllättävä ratkaisu lattiamaaliksi, sillä se on hyvin arka materiaali, eikä kestä esimerkiksi kostealla pyyhkimistä, mutta ehkä tuona aikana on kokeiltu kaikkea sitä parasta materiaalia etsiessä.

Molempia maaleja koitettiin käsitellä niin, että ne kestäisivät kulutusta paremmin. Liimamaali saatettiin liukenemattomaksi kaliumbikromaatilla ja öljymaaliin sekoitettiin usein lakkaa. Alkuun lattiat maalattiin ohuelti, eikä epätasaisuuksia tasoitettu kitillä. Ensimmäiset kitit valmistettiin maalijätteistä, liidusta ja jauholiisteristä. (Heikkinen et al. 1989, 36; Pietarila 2004, 77).

Värien kirjo ei ensimmäisissä lattiamaaleissa päätä huimannut. Eniten käytettiin kellanruskeita ja harmaita sävyjä. Hagelstamin ja Nokelan mukaan Empiren aikaan, 1800-luvulla, lautalattiat maalattiin harmaalla tai ruskealla tai jätettiin kokonaan maalaamatta, mutta Heikkinen et al. kertovat sävyjen

vaihdelleen keltamullan keltaisesta tumman okran väriseen. Itse luulen maalisävyjä olleen juuri niin useita kuin maalareitakin.

Puun ja kiven mukailumaalaus ei myöskään ollut vierasta. Yleinen koristemaalaustyyppi lattiassa oli parkettimukailu ja sitä ympäröivä, harmaa ”kivi”friisi . Lattioihin saatettiin mukailla myös upeita intarsiaparketteja. Vaikka väritys vuosien ja tyylikausien myötä muuttuikin, pysyi lattiamaalauksissa yleensä mukana seiniä kiertävä kehys, joka toisinaan erotettiin muusta lattiasta mustalla rajaviivalla. Reunaviivat saattoivat alunperin jäljitellä entisaikojen multapenkkirakenteisen lattian reunalankkuja (Hagelstam, Nokela 2008, 17; Heikkinen et al. 1989, 17, 36; Pietarila 2004, 77.)

3.2.1 Lakat ja lakkamaalit

Lakka on kuin kirkasta maalia, jonka kovuutta on lisätty hartsilla. 1900-lukuun asti lakkoihin käytettiin luonnonhartseja, kuten meripihkaa ja havupuista saatavaa pihkaa ja sellakkaa, jotka liuotettiin öljyihin ja spriihin. Nykyisin lakkojen kovuus saadaan teollisesti tuotetuista hartseista. Lakkoja käytettiin alunperin vaativien maalaustöiden pintojen suojaamiseen. Vasta myöhemmin keksittiin korostaa esimerkiksi lattian puun luonnollista sävyä pelkästään kirkkaalla lakalla. Lattialakkoja alettiin valmistaa teollisesti 1900-luvun alussa (Appelgren et al. 2008, 51; Heikkinen et al. 1989, 42-43; Siikanen 2001, 303-304.)

Lakkoja on erilaisia ja niiden nimet määräytyvät usein sideaineen perusteella, kuten esimerkiksi öljylakat, alkydilakat ja selluloosalakat. Lakattava pinta voidaan halutessa sävyttää joko maalaamalla, öljyamällä tai petsaamalla. Käsittelykertoja voidaan myös vähentää lakkaamalla lattia suoraan joko lakkamaalilla tai petsilakalla. Lakkamaalia saadaan sekoittamalla lakkaan pigmenttiä, petsilakkaa taas sekoittamalla lakkaan liuoteohenteistä petsiä (Ahonen 1998, 80; Heikkinen et al. 1989, 42-43; Siikanen 2001, 303-304.)

Vaikka lakkaamalla on nimenomaan pyritty suojaamaan pintoja, lakkauskäsittely ei kuitenkaan tarkoita, ettei pinta kuluisi. Lakkakerros suojaa kyllä alla olevaa maalipintaa tai puuta, mutta sekin kuluu käytössä ja vaatii toisinaan uusintakäsittelyä. Paikkalakkausta ennen pinta tulisi hioa ja puhdistaa hyvin.

3.2.2 Vahat ja öljyt

Lattian vahaukseen käytetään yleensä karnauba- ja mehiläisvahaa tai niiden sekoitusta. Vaha on sellaisenaan kiinteä materiaali, ja jotta sen saa levitettyä lattiaan, se pitää saada juoksevaan muotoon. Vahan saa juoksevaksi joko kuumentamalla, tai sekoittamalla öljyyn tai muuhun liuottimeen. (Ahonen 1998, 83; Ahonen 2007, 246-247.)

Vahaus on puulattian pintakäsittelynä lopullinen ratkaisu, sillä vahaan ei tartu maali, öljy, eikä lakka, mutta vahaus voidaan korjata helposti paikkavahaamalla. Vahattu lattia on melko vaivalloinen, sillä vahakerros täytyy säännöllisen pesun lisäksi poistaa kokonaan määräajoin (Ahonen 2007, 246; Rakentajan tietokirjat, 140.)

Lattian öljyäminen oli yksi varhaisimmista puulattian pintakäsittelymenetelmistä. Vernissa, eli keitetty pellavaöljy, on yksi yleisimmin käytetyistä öljyistä, mutta lattioiden öljyämässä on käytetty paljon myös keittämätöntä pellavaöljyä. Vernissan ja pellavaöljyn ominaisuuksia, kuten kuivumista, voidaan parantaa monilla täyteaineilla, esimerkiksi metallioksidoilla, kuten lyijyllä (Appelgren et al. 2008, 51; Kaila 1997, 620; Siikanen 2001, 305-306.)

Öljy ei muodosta puun pintaan suojaavaa kalvoa, kuten vaha tai lakka, vaan se imeytyy syväälle puun huokosiin ja kyllästää puun likaa- ja vettähyhkiväksi. Öljyä levitetään lattiaan runsaasti ja monta kerrosta, jotta kaikki puun huokoset tulevat kyllästettyä kunnolla. Öljytty lattia on helppohoitoinen, eikä sitä tarvitse hioa uudestaan juuri koskaan. Kunnossapitoon riittää, että se pestään ja öljytään uudelleen säännöllisesti (Siikanen 2001, 305-306; Rakentajan tietokirjat, 138-139.)

3.2.3 Maalit

Sisämaalauksessa on käytetty aikojen saatossa monenlaisia maaleja. Harva kuitenkin on osoittautunut kestäväksi lattian pintakäsittelyssä.

3.2.3.1 Maito- eli kaseinimaali

Maitomaalin ytimenä on kaseiini, vernissa ja hartsit. Se keksittiin Ranskassa 1800-luvun alussa, jolloin kehiteltiin paljon halpoja rakennustapoja. Jotta maitomaali ei huuhtoutuisi pestessä pois, täytyy maaliin sekoittaa jotain emäksistä, joka oli yleensä kalkkia tai sementtiä. Kalkki toimi samalla valkoisena väripigmenttinä. Rasva on haitaksi maalissa, joten kaseinimaali tulisi tehdä rasvattomasta maidosta. Maitoa tai piimää voidaan sivellä lattiaan myös sellaisenaan, joko suoraan puulle tai valmiiksi öljymaalilla maalatulle pinnalle. Maidon kaseiini parantaa paljaan puun tai maalipinnan kestävyyttä, ja sitä on käytetty myös kuluneen maalipinnan kiilloitukseen. (Rakennusperintö; Kaila 1997, 610-611)

3.2.3.2 Öljymaali

Maali koostuu sideaineesta, pigmentistä ja lisäaineista, joita ovat kuivikkeet, homeenestoaineet ja täyteaineet. Näitä ovat esimerkiksi sinkkivalkoinen, liitu ja kaoliini. Valkoisia täyteaineita käytettäessä täytyy olla tarkkana, ettei se vaikuta maalin väriin. Sinkkivalkoista voi J. Järvelän (1946) mukaan käyttää huoletta noin 5% ilman että se aiheuttaa merkittävää värimuutosta. Nykyisissä maaleissa on myös liuotinta, esimerkiksi täpättiä, kuivumista nopeuttamassa, mutta perinteisissä maaleissa sitä ei ollut (Appelgren et al. 2008, 51; Kaila 1997, 614-622.)

Öljymaali on nimetty sen sideaineen, öljyn, mukaan. Öljymaali on vanhimpia tunnettuja puupintojen maalaukseen käytettyjä maaleja, ja sitä on käytetty sisämaalauksessa 1600-luvulta asti. Pellavan siemenistä on puristettu maaliöljyä Suomessa jo 1700-luvulla, ja 1950-luvulla alettiin valmistaa vernissaa, eli keitettyä pellavaöljyä. Rakennusten ulko- ja sisämaalauksessa on käytetty myös mäntyöljyä, rypsiöljyä, petroolia ja joitain eläinöljyjä, kuten hylkeentraania ja kalaöljyä (Kaila 1997, 614-622.)

Alkydiöljymaalin sideaineena on alkydiöljy. Alkydi on synteettinen hartsit, joka keksittiin 1920-luvulla. Alkydiöljymaalia käytettiin ja käytetään edelleen paljon lattioiden maalaamisessa (Kaila 1997, 618-619; Rakennusalan tutkimuskeskus 1992, 110-111.)

3.2.4 Kalkki-saippuakäsittely

Kartanoiden ja linnojen puulattioiden vaalentamisessa on ainakin Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa käytetty kalkki-saippuakäsittelyä. Saippuaveteen liuotettua kalkkia hierotaan lattiaan niin pitkään, että pinta vaahtoa. Käsittelyä uusitaan kunnes kiviaines ei enää imeydy lattiaan. Jos puu on pehmeää, saatetaan käsittely joutua toistamaan jopa kymmenen kertaa (Rakennusperintö 2010)

Kalkki-saippuakäsittely on kertaluonteinen, eli lattiaa ei myöhemmin enää käsitellä muuten kuin pesemällä normaalisti. Pinta kestää hyvin kulutusta ja likaa. Jos puulattiaa halutaan vaalentamisen sijaan tummentaa, voi saman käsittelyn tehdä myös käyttämällä kalkin tilalla savea (Rakennusperintö 2010.)

3.2.5 Lipeäkäsittely

Lipeä on voimakkaasti emäksinen aine, jota on käytetty jo kauan esimerkiksi saippuan valmistuksessa sekä sellaisenaan maalinpoistossa ja lattioiden pesussa. Lipeä ei niinkään toimi valkaisuaineena puulattiassa, kuten usein luullaan, vaan se lähinnä estää kellastumista, ja puu jää kauniin vaaleaksi. Lipeäkäsittely myös vahvistaa puun kuviointia. Käsittely pitää tehdä uudelle, puhtaalle puulle, tai vaikutus on päinvastainen, eli se harmaannuttaa puun (Museovirasto 2010; Pietarila 2004, 77; Rakentajan tietokirjat, 136.)

Nykyään lipeä sivellään lattiaan siveltimellä ja se vaatii päälle jonkin jälkikäsitteilyn, kuten lakan tai öljyn. Ennen vanhaan käsittely tehtiin kunnolla kuuraamalla, kuin mikä tahansa muukin pesu (Museovirasto 2010; Pietarila 2004, 77; Rakentajan tietokirjat, 136.)

4 TAKONAULAT

4.1 Naulojen historiaa

Takonauloja on ollut yhtä kauan kuin on ollut seppiäkin. Sepän tekemät naulat olivat arvotavaraa, sillä ne taottiin yksitellen, ja tekeminen vei kokoonsa ja käyttöönsä nähden suhteettoman paljon aikaa. Jos sepältä tilattiin 47 naulaa,

tiesi hän jonkun kuolleen, sillä arkkuun vaadittiin tuo määrä nautoja (Enervi 2010.)

1800-luvun lopulla nautoja alettiin tuottamaan teollisesti ja ne yleistyivät. Tähän asti oli pärjätty lähes ilman nautoja, sillä salvoksin rakennetut

seinät, malkakatot ja

haljaspuolikkaista tai salatapein toisiinsa liitetyistä lankuista rakennetut lattiat eivät vaatineet niitä. (Enervi 2010; Niiranen, 1981, 103, 132-133)

Kuva 10. Erilaisia nautoja

Teollisesti tuotetut nautat olivat niin sanottuja levynautoja, jotka leikattiin sopivan paksuisesta ja pituisesta metallisuikaleesta kiilamaisiksi nautoiksi. Näiden kiilojen leveämpi tyvipää sitten kuumennettiin ja lytättiin naulankannaksi. Levynautat tunnistaa siitä, ettei varresta löydy vasaran jälkiä, ja varren särmistä kaksi on leikatessa venynyt teräväksi (Enervi 2010.)

Kuva 11. Lyhyitä nautoja

4.2 Lankuista löydetyt nautat

Lankuista löytyi kolmenlaisia nautoja (kuva 10). Lyhyitä ja pitkiä levynautoja (kuvat 11 ja 12) ja erimittaisia nykyaikaisia nautoja. Lyhyet levynautat ovat noin kymmenen senttimetrin pituisia, pitkät taas yltyvät kolmeentoista senttiin. Nautat ovat kovin ruosteisia, joten vaikka ne pystyisi käyttämään uudestaan lattiaa kiinnittäessä, kuten Helsingin Hermannissa sijaitsevassa Ajurintalossa tehtiin restauroinnin yhteydessä kesällä 2008, luulen, että niiden suoristaminen ei ole vaivan arvoista.

Kuva 12. Pitkiä nautoja

Suurin osa ei varmaankaan kestä suoristamista, vaan katkeaa metallin taipuessa.

5 KEISARINASEMAN LANKUT

5.1 Lankkujen yleiskuvaus

Pitkiä lankkuja oli 56, ja lisäksi kuormassa oli muutama aivan lyhyt, mutta vain yhdessä ”pätkässä” oli koristemaalausta. Suurin osa lankuista on maalattu ruskealla tai ruskeansävyisellä maalilla. Osaa lankuista peittää huopakerros, joka lienee jäännös lattioita päällystäneestä muovimatosta, linoleumista tai stragulamatosta. Näistä enemmän kappaleessa ”3.1.3 Muut lattiamateriaalit”. Huopaa tai juuttikangasta käytettiin edellä mainittujen materiaalien alustana (Pietarila, 2004, 78). Puhun työssäni lankuista, vaikka osa lankuista olisi aiemman erotteluperiaatteeni mukaan lautoja, itseasiassa suurin osa on alle 15 senttimetriä leveitä, mutta paksuus on kaikissa vähintään neljä senttimetriä ja parissa paksuus lähentelee jo kymmentä senttimetriä.

Kuva 13. Lohkeillut maalipinta

Tässä kappaleessa nähtävät kuvat lankuista ja niiden kuvioista, on otettu päivänvalossa väärän tyyppisellä valkotasapainolla kuvioiden erottumisen helpottamiseksi. Näiden kuvien värit eivät siis ole yhdenmukaisia todellisten värien kanssa. Lankkujen värit ovat nähtävissä lähempänä oikeaa sävyä puhdistuskoe-kappaleen kuvissa.

Aluksi poistin kaikista lankuista niissä olevat naulat, mutta luovuin tästä toimenpiteestä, sillä se vaurioitti koristemaalattujen lankkujen maalipintaa (kuva 13). Epäilin ensin, että lohkeileva maalipinta on jokin päälle maalattu kerros, eikä koristemaalaus, sillä koristemaalaukerros on suurimmalta osin todella ohuen oloinen. Kuvassa 14 kuitenkin näkyy, että lohkeileva maalipinta on kuin onkin koristemaalaukerros ainakin joissain lankuissa. Päätin pitää

Kuva 14. Lohkeillut maalipinta ja osa koristemaalauksesta

saman linjan loppujen lankkujen kanssa ja jättää naulat paikoilleen jokaiseen, jotta en vaurioittaisi niitä liikaa. Naulojen poistosta tulee jälleen ajankohtaista, kun lankkujen ja niiden pintakäsittelyn kohtalo selviää.

5.2 Koristemaalaukkuvio

Aloitin koristemaalattujen lankkujen käsittelyn kuivapuhdistamalla ne pölystä pehmeällä harjalla ja kuvaamalla niiden yksityiskohtia. Päätin olla kuvaamatta jokaista lankkua erikseen, sillä kuvia olisi tullut valtava määrä. Jokaisesta lankusta olisi tarkempaa dokumentointia varten joutunut ottamaan toistakymmentä kuvaa.

Seuraavaksi piti saada jonkinlainen kokonaiskuva lankkujen kuviosta. Kuvio oli parhaimmillaankin melko epäselvä, koska yhdessäkään lankussa ei maalausta näy koko matkalta, jos sitä edes on, ja jokainen viiva tuntuu olevan niin pieni osa suurempaa kokonaisuutta, että kuviota on yksittäisistä lankuista vaikea hahmottaa. Hahmotusta vaikeutti myös lankkujen pituus, sillä minulla ei

ollut käytössäni valtavaa tyhjää lattiatilaa, jolla olisin voinut pyöritellä lankkuja palapelin lailla. Päädyin piirtämään lankuissa näkyvät kuviot läpi leivinpaperille sillä alkuperäisellä oletuksella, että papereita olisi helpompi pyöritellä kuin oikeita, painavia lankkuja. Rullasin paperit talteen, mutta koska jälki ei ollut kovin siistiä ja jotta ”palapelin” rakentaminen vielä helpottuisi, päätin piirtää leivinpaperijäljennökset puhtaaksi tietokoneella, AutoCad-ohjelmalla.

Kuvio on kaikessa määrin hyvin geometrinen: havaittavissa ei ole muuta kuin suoria viivoja, kulmia tai viivoista muodostuvaa ristikkokuviota, jonka olen tulkinnut tähtikuvioiksi (kuvat 15 ja 16). Kuvion geometrisuudesta tulee

Kuva 15. Lankun päässä oleva ruutukuvio

Kuva 16. Lankun päässä oleva tähtikuvio

vaikutelma parkettijäljitelmästä, mikä sopisi kuvaan tuon ajan yleisten lattiapintakäsittelyjen perusteella. Lisäksi esimerkiksi Pietarissa sijaitsevilla monissa rakennuksissa on mitä upeimpia parketteja, joten mallia lattian kuviointiin olisi voitu ottaa muiden muassa sieltä - rakennettiinhan asema sentään venäläiselle keisarille.

Aluksi ajattelin mahdollisen tähtikuvion liittyvän vain lattian reunoihin, mutta muutamissa lankuissa on tähtikuvioon liittämäni ristikko (Kuva 16) lankun keskipaikkeilla. Tämä ei periaatteessa vielä tarkoita mitään, sillä nuo nimenomaiset lankuthan ovat voineet sijaita reunassa.

Suurimmassa osassa lankuista on päissä noin senttimetrin levyinen viiva, jonka olen tulkinut kappaleessa ”3.2 Puulattioiden pintakäsittelyt” mainituksi reunajiriksi (kuva 17). Viivan etäisyys laudan päästä vaihtelee 28 ja 30 senttimetrin välillä kahta lankkua lukuunottamatta, joista toisessa viiva on kiinni päässä, ja jäikin minulta melkein huomiotta, ja toisessa reilun kymmenen senttimetrin päässä lankun päästä.

Kuva 17. Lankunpäiden mahdollinen jiriviiva

5.2.1 AutoCad-kuvat

Piirtämäni kuvat eivät ole millimetrillisen tarkkoja. Kuvioiden täsmällisen tarkka jäljentäminen olisi vaatinut arkkikaupalla kalvoa, sillä leivinpaperin läpinäkyvyys on aika rajoitettua ja osa himmeimmistä viivoista ei todennäköisesti osunut kohdalleen. Ajattelin, että tarkan jäljennyksen sijaan tarkoitus on saada kokonaiskuva kuviosta, jonka perusteella voi ehkä toteuttaa uuden lattiamaalauksen.

Kuvat eivät myöskään ole esteettisesti upeita, sillä ne muodostuvat vain ohuista viivoista, jotka on piirretty tietokoneella ristiin rastiin leivinpaperista otettujen mittojen perusteella. Osa piirrosten viivoista on piirretty katkoviivalla. Tällöin havaittavissa ei ole ollut selkeää viivaa, tai viiva on ollut himmeä, tai kyseessä on ollut kahden eri alueen selkeällä rajalla erottuva sävyero. Esimerkin tällaisesta voi huomata kuvasta 18, jonka kontrastia on lisätty, jotta siinä näkyisi paremmin maalin sävyeroista muodostuvaa kuviota.

Kuva 18. Tietokoneella käsitelty kuva, jotta kuvio erottuisi paremmin

Liitteinä olevat AutoCadista paperille kopioidut kuvat eivät ole suhteessa keskenään. Ne on siirretty liitteisiin mukaan niin suurina, kuin A3 -kokoiselle paperille on ollut mahdollista sovittaa, jotta yksityiskohdista saisi selvää. Lankkujen ja kuvioiden oikeat mitat ovat tarvittaessa saatavissa liitteenä olevan CD-tallenteen AutoCad-tiedostoista.

5.2.2 Puhdistuskokeet

Kuivapuhdistin ensin lankuista irtolian, kuten hämähäkinseitit ja roskat, pehmeällä liisteriharjalla varovasti harjaamalla. Osa hiekkamaisesta liasta on kiinni maalipinnassa, eikä lähde näin hellävaraisella harjaamisella, joten päätin olla harjaamatta tehokkaammin suojellakseni murenevaa maalipintaa. Käytin puhdistuskokeiden pohjana Kymenlaakson Ammattikorkeakoulussa käymäni vapaavalintaisen pintakäsittelykurssin raporttia keväältä 2009. Päätin kuitenkin tehdä kokeet suppeammin, sillä en pystyisi esimerkiksi tislamaan vettä kotona, enkä kokenut tarpeelliseksi ostaakaan tislattua vettä mistään.

Tein kokeet syljellä, triammoniumsitraatilla ja marseille-saippuan ja veden liuoksella (kuva 19). Päätin jättää liisterigeelit käyttämättä, koska puhdistamani pinta ei ole pahvia tai muuta kosteudelle herkkää materiaalia, eikä geelien vaikutus eronnut

Kuva 19. Puhdistusvälineistöä

Keisarinaseman kattoon tehtyjen kokeilujen perusteella tislattun veden vaikutuksesta muuten kuin, että se ei kastele niin voimakkaasti. Aioin alunperin käyttää myös etanolin ja veden liuosta, mutta triammoniumsitraatti tehosi niin hyvin, että ajattelin etanolin olevan tarpeettoman voimakas edes testattavaksi. Tein puhdistuskokeet yksittäiseen lankkuun hieromalla varovasti kulloinkin kokeilussa olevalla puhdistusaineella kostutetulla pumpulipuikolla maalipintaa. Huolehdin työturvallisuudestani Scottin hengityssuojaimella, jossa oli A1-kaasunsuodattimet. Minulla oli myös kumihansikkaat ja suojalasit.

Sylki

Käytin puhdistuskokeeseen luonnonsylkeä. Sylkeä on saatavilla myös valmisteena, jonka kaupp nimi on Artificial Saliva. Sylki toimi hyvin, se poisti pölymäistä likaa hyvin, mutta jätti maalipintaan patinaa (kuva 20).

Minun makuuni puhdistusaine saisi olla aavistuksen verran tehokkaampaa, sillä syljellä puhdistettu alue oli silti selvästi himmeämpi, kuin alkuperäinen maalin väri. Sylkeä käyttäessä joutui myös hankaamaan pumpulipuikolla melko paljon, sillä pelkkä kostea pyyhkäisy ei saanut aikaan huomattavaa eroa alkuperäiseen. Kuvassa 21 näkyy syljellä hankaamatta puhdistettu alue. Sylki on luonnonmateriaalina isoja alueita puhdistessa melko epäkäytännöllinen ja keinotekoinen sylki on kallista.

Kuva 20. Syljellä puhdistettu alue

Kuva 21. Vasemmalla syljellä, oikealla saippualliuoksella puhdistettu alue

Kuva 22. Triammoniumsitraatilla puhdistettu alue

Saippua-vesi-liuos

Käytin saippua-vesi-liuokseen Marseille-saippuaa, sekä tavallista hanavettä. Murustelin vähän saippuaa lasipurkkiin ja lisäsin vettä päälle, kunnes muruset juuri ja juuri peittyivät. Vaahdotin seoksen ravistamalla purkkia voimakkaasti, ja välillä murskaamalla isoimpia nokareita, jotta ne liukenisivat paremmin. Marseille- tai mäntysaippuavedellä puhdistettaessa käytetään saippuan vahto niin, että se levitetään ensin puhdistettavalle pinnalle ja mahdollisen vaikutusajan jälkeen pyyhitään pumpulipuikolla pois. En kokeillut erityisiä vaikutusaikoja, vaan pyyhin vaahdon melko nopeasti pois.

Saippua-vesi oli hieman tehokkaampaa kuin pelkkä sylki. Se poisti mukavasti maalipintaa peittävää mustaa likaa, kuten kuvassa 21, saippuavedellä puhdistetun osan alareunassa näkyy. Saippuavedelläkin puhdistessa joutuu hieman hankaamaan, mutta ei niin voimakkaasti kuin pelkällä syljellä.

Triammoniumsitraatti

Triammoniumsitraatti, joka on ammoniakkin ja veden neutraali liuos, oli selkeästi tehokkaampaa kuin sylki tai saippuavesi (kuva 22). Kokeilemani liuos oli 2-prosenttista. Triammoniumsitraatti, tai lyhyemmin kutsuttuna pelkkä sitraatti, levitetään puhdistettavalle pinnalle ja pyyhitään pois, kuten

saippuavaahtokin. Tämänkin liuoksen vaikutusta voidaan tehostaa antamalla sen vaikuttaa pinnassa pidempään ennen pois pyyhkimistä. Tässä tapauksessa aine sai vaikuttaa noin puoli minuuttia, joten sillä tuskin oli vaikutusta lopputulokseen. Pintakäsittelykurssilla, jonka raportti oli tämän tutkimuksen pohjana, vaikutusaika oli useita kymmeniä minutteja, ennenkuin puhdistusteho selvästi parani.

Vertaillessani testattujen aineiden puhdistustehoja (kuva 23), totesin triammoniumsitraatin olevan tehokkain ja isoja puhdistusalueita ajatellen, käytännöllisin. Kuvasta 24 näkee, kuinka hyvin sitraatilla sai pölymäisen lian irti. Se ei kuitenkaan poistanut maalien sävyeroja eikä ohuitakaan viivoja. Kuvassa on nähtävissä myös hieman lankkujen pintaan kiinnittynyttä huopaa.

Kuva 23. Vasemmalla triammoniumsitraatilla, oikealla myös kuvassa 21 näkyvä syljellä ja saippuavedellä puhdistettu alue

Kuva 24. Triammoniumsitraatilla puhdistettu pidempi alue

6 RESTAUROINNIN POHDINTAA

Ei ole täysin varmaa, mutta on kuitenkin todennäköistä, että lankut ovat todella keisarinaseman lattiasta ja maalaus Aleksanterin ajalta. En löytänyt tietoa siitä, kuinka usein lattiat ovat vaihtuneet. Täysin perusteltua syytä toteuttaa maalaus lattiaan ei siis ole. Toteutusta kuitenkin tukee se, että maalaustyyli on ajalleen sopiva, vaikkakin vaalea värimaailma liittyy Pietarilan (2004, 79) mukaan paremmin 1800-luvun alku-, eikä loppupuolelle.

Rakennusperinteen Ystävät ry suosittelee puulattian kunnossapitosuunnitelmaksi seuraavaa (Appelgren et al. 2008, 51):

1. Uusi lattia
 - Vernissakäsittely
2. Ensimmäinen huoltokäsittely
 - Puhdistus, laseeraus, lakkaus
3. Toinen huoltokäsittely
 - Kuluneiden kohtien hionta
 - edellistä tummempi laseeraus ja lakkaus

4. Kolmas huoltokäsittely
 - Kuten edellä
5. Ensimmäinen maalaus käsittely
 - Pohjustus ohennetulla maalilla
 - Maalaus edellistä paksummalla maalilla
6. Toinen maalaus käsittely kohdan 5 tapaan

Jos säilyneet lankut olisi haluttu vielä käyttää mahdolliseen lattian rekonstruktioon, olisi edellä mainittua kunnossapitosuunnitelmaa voitu käyttää uusien lankkujen sovittamisessa vanhaan siten, että uuteen lattiaan tehdään kohdat 5 ja 6 ja vanhoihin lankkuihin kohta 2 tai paikoin 3, mutta ei tummempana, kuten on tehty ilmeisesti yleisenä huoltokäsittelynä siksi, että kaikki likaiset kohdat ja pinnan epätasaisuudet on saatu siten peitettyä. Lankkujen maalauksen säilytys vaatisi myös paikoin vanhan maalipinnan kiinnitystä.

6.1 Vertailu

Koetin etsiä erilaisia lattiamaalauksia tukemaan työtäni koristemaalauksen luonnostelussa. Löysinkin muutaman, joissa näkyy samoja aiheita kuin lankkujen fragmenteissa.

Esimerkiksi Mustion Linnan (rakennettu 1792) ”sinisen salongin” lattiassa näkyy jännittävä ruudukkomaalaus eli rombikuvio (kuva 25), keltaiseksi maalattu pohja ja punaruskealla ohuemmalla viivalla maalattu ruutukuvio (Hagelstam, Nokela, 2008, 145-149.) Ruutukuvio on selvästi harvempi, kuin Keisarinaseman lankuissa, mutta kellertävä sävy on sama, vaikka toki viivoitus on selvästi musta eikä punertava.

Gustaf Mauritz Armfeltin kirjaston lattiamaalaus (Kuva 26) herätti myös mielenkiintoni jo pelkästään siitä syystä, että sekin on toteutettu ullakolta löytyneen lankun perusteella (Hagelstam, Nokela, 2008, 114-117.)

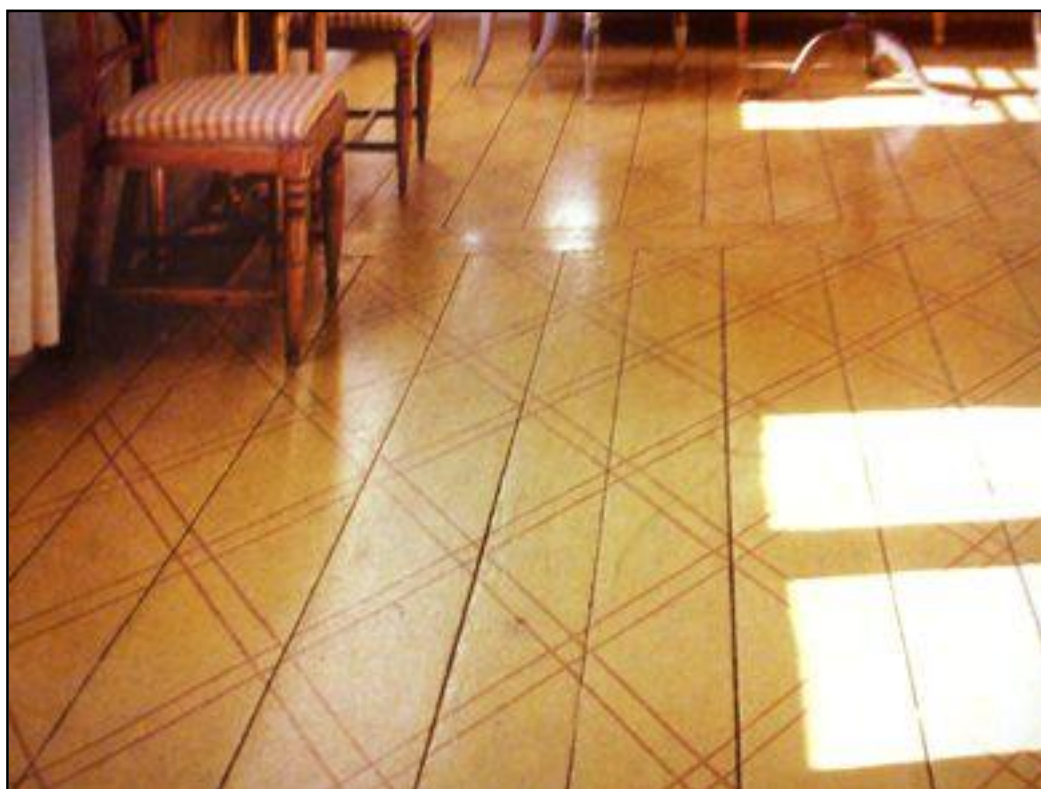
Kirjasto sijaitsee Joensuun kartanossa (rakennettu 1790), kartanon 1810-luvun alussa rakennetussa lisäosassa. Lisäosien suunnittelija olin arkkitehti C. C. Gjörwell. Arkkitehti Gjörwell oli tehnyt kirjaston kiinteän sisustuksen Tukholmassa ja Pietarissa. G. M. Armfelt oli Aleksanteri I:n luottomies, joten

kytkös Keisarinasemaankin löytyy, vaikkakin ajalta ennen Aleksanteri III:tta (Hagelstam, Nokela, 2008, 114-117; Museovirasto 2010.)

Kirjaston seinien sapluunamaalauksetkin muistuttavat Keisarinaseman holkkalistan akantuslehdäkuviota, jota on käytetty runsaasti eri tyyliuunnissa. Tarpeen vaatiessa näen perusteita ottaa mallia kirjaston tyylistä täyttääkseni puuttuvia kohtia maalauksesta. Olihan se Aleksanterin edeltäjän tyyliin tehty.

Riilahden kartanon telttahuoneen lattiasta (kuva 27) löytyi samankaltainen reunusmaalauk, kuin Keisarinaseman lankuista. Aseman lattiassa ei vain ollut reunustavan alueen kanssa huomattavaa sävyeroa, kun taas telttahuoneessa oli kellertävä lattia, musta ohut viiva reunustalla ja kehyksen uloin reuna harmaa (Hagelstam, Nokela 2008, 197-199.)

Arvelisin, että aseman lattiaan on ensin vedetty lasuuri, sen jälkeen keskilattia on maalattu muistuttamaan parkettia keltaokralla, ja lopuksi maalatut alueet on erottamisen parantamiseksi rajattu ohuella mustalla viivalla. Paksumpi, noin 1cm paksuinen musta viiva ympäröi lattiaa Riilahden telttahuoneen reunusmaalauksen tapaan, friisinä.

Kuva 25. Rombikuvio Sinisen Salongin lattiassa (Hagelstam, Nokela, 2008, 148)

Kuva 26. G.M. Armfeltin kirjaston lattiamaalaus (Hagelstam, Nokela, 2008, 116)

Kuva 27. Riilahden kartanon telttahuoneen lattian reunusmaalaus (Hagelstam, Nokela, 2008, 197)

6.2 Luonnokset

Kun aloin sovittaa AutoCadilla lankkuja toisiinsa, totesin, ettei yksikään niistä sovi kuvioltaan saumattomasti toiseen, joten alkuperäistä lattiaa ajateltuna väleistä puuttuu aika monia lankkuja. Olen kuitenkin koonnut liitteeseen 2 kuvia, joissa lankkuja on aseteltu sekä vierekkäin, että limittäin, jotta niistä näkee kuvion rakentumista.

Melko varmaa on, että lankkujen salaperäinen tähtikuvio on ollut kutakuinkin samanlainen kuin liitteen 3 kuvassa 1. Kuvassa näkyvät myös kuvion todennäköiset mitat merkittynä millimetrein. Kaiken kaikkiaan lattian kokonaiskuvio tuntuu koostuvan sivuiltaan 10 cm pitkistä neliöistä. Myös tähtikuviossa keskeisin mitta on tuo 10 cm.

Liitteen 1 kuvan 2 toiseksi ylimmästä lankusta voisi päätellä tähtiä olleen tiheämmässä joissain kohdin lattiaa, sillä kahden ja puolen metrin lankkuun mahtuu kolme tähtikuvioon liittämääni ristikkofragmenttia. En kuitenkaan usko, että tähtiä on ollut yhtä tiheässä kuin olen suurimpaan osaan luonnoksista liitteessä 3 piirtänyt, mutta en voi poissulkea sitäkään mahdollisuutta. Voi olla, että tiheään tähditetty lankku on sijainnut reunassa ja kuviota on ollut niillä alueilla enemmän, mutta ihan yhtä todennäköisenä voi pitää sitä, että tähtiä on ollut kauttaaltaan tiheässä.

Pelkkää tähtikuviota kopioimalla saadaan helposti aikaan melko monimutkainen kuviointi (LIITE 3, kuvat 2 ja 3), jota on helppo muokata. Kuvio kuitenkin pistää kovin silmään, kun sitä ajattelee suurempana kokonaisuutena (LIITE 3, kuva 6). Keisarinaseman katto- ja seinäpinnat ovat olleet nimittäin niin upeat, että voisi kuvitella lattian olleen hieman hillitympi, jotta kokonaisuudesta ei tulisi suttuinen. Olenkin muokannut kuviota huomattavasti yksinkertaisemmaksi liitteen 3 kuvassa 4.

Täysin Gustaf Armfeltin kirjaston lattian tyyppinen kuviointi ei tule kysymykseen, sillä lankuissa on nähtävissä selkeitä, pieniä neliöitä, joita ei kirjaston lattiassa ollut. Liitteen 3 kuvassa 5 on kuitenkin tähän tyyliin muokattu lankuista löytynyt kuvio.

Liitteen 1 ensimmäisessä kuvassa olevien lankkujen perusteella voitaisiin olettaa tähtikuvion olleen melko harvassa, ja koska lankuista ei löytynyt muun kaltaisia fragmentteja, olen täyttänyt tähtikuvioden väleihin jäävät tilat 10x10-senttimetrillä neliöillä. Tämän kokoisia neliöitä on nähtävissä lähes joka lankussa.

7 LOPPUTULOKSET

Yllätyin siitä, kuinka hankalaa oli löytää tietoa lattioiden koristemaalauksesta. Erilaisista lattiamateriaaleista löytyi hurjasti informaatiota, mutta ei siltä aihealueelta, jolta olisin sitä eniten kaivannut, eli lattioiden ja lattiamateriaalien historiasta. Löysin kyllä vanhoja kuvia latioista sekä koristemaalauksella, että ilman, mutta niistä ei kuvateksteissä tai teksteissä mainittu kuin korkeintaan yhdellä tai kahdella lauseella. Kuka lattiamaalaukset oli tehnyt, milloin, millä ja miksi, ovat kysymyksiä, joihin ei etsinnöistä huolimatta löytynyt vastauksia. Onneksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa, ja sain kuin sainkin kuvista apuja ajatustyöhöni.

Tarkoitukseni oli vertailla vanhoja ja uusia lattiamaalauksia keskenään, mutta keskityinkin lähinnä etsimään yhteneväisyyksiä Keisarinaseman lankuista saadusta aineistosta ja löytämistäni kuvista. Leivinpaperille piirrettyjen koristemaalausfragmenttien siirtäminen tietokoneella käsiteltävään muotoon auttoi tutkimaan lattian aineistoa ja muuta kuva-aineistoa ”samalla pöydällä”, ja helpotti työtäni huomattavasti. Mahdollisia lattian kokonaiskuvioita tuli kuitenkin ilmi niin monia, että niitä piirtäessäni meinasin vaipua epätoivoon.

On enemmän kuin todennäköistä, että mielikuvitukseni ei ole riittänyt kaikkien kuviomahdollisuuksien esittelyyn, mutta olenkin yrittänyt tulkita hallussani olevaa materiaalia niin suoraviivaisesti kuin mahdollista, keksimättä itse lisää ”todistusaineistoa”. Kaksi viivaa ristissä lankussa ei vielä tarkoita tähteä, mutta jos ristikkäisiä viivoja löytyy monesta eri kohdasta, ja kohdat ovat yhteneviä tähtikuviokohtien kanssa, olen valmis uskomaan, että ristikkäiset viivatkin ovat jääne tähtikuvioista.

Yksi asia on mielestäni varma: Tähtiä lattiamaalauksessa on ollut. Se, mitä tähtien välistä löytyy, on tulkinnanvaraista. Mielestäni kaikista lähimmäksi

todellisuutta päästäisiin liitteen 3, kuvan 7 kuviolla. Kuten sanottua, muut luonnokset ovat mielestäni liian yksityiskohtaisia otettaessa huomioon koko interiööri ja sen koristeellisuus. Lattia ei ole voinut olla käsittämätön viivaviidakko, sillä sehän olisi vienyt huomiota muulta sisustukselta, jota on selkeästi pidetty tärkeämpänä.

Lattian kuvioinnin keskiruudukot ovat voineet olla ”parkettimaisempia”, mutta neliöiden runsas esiintyminen niin vähissä fragmenteissa jätti niukasti tilaa muille tulkintavaihtoehdoille. Tietenkin tähtien välistä tilaa on voinut olla paljon enemmän, ja neliöt ovat vain reunustaneet muuta ”parkettia”, mutta siinä tapauksessa olisi erikoista, että säästyneet lankut ovat olleet juuri koristemaalatuista osista lattiaa. Totta on, että lankkuja oli 56 ja niistä vain neljässätoista näkyi koristemaalauksista. Loput 42 lankkua oli kuitenkin maalattu niin erilaisella, paksulla, ruskealla maalilla, että mielestäni on hyvin epätodennäköistä että ne olisivat kuuluneet edes samaan lattiaan.

Tarkoitukseni oli myös ottaa selvää, missä Keisarinaseman tilassa koristemaalauksia olisi ollut. En löytänyt varmaa vastausta tähänkään, mutta mielestäni on perusteltua olettaa, että maalaus on ollut keisarillisissa tiloissa. Yleisesti komeimmat pintakäsittelyt on kautta aikojen tehty arvokkaimpiin tiloihin, eikä Keisarinasema ole poikkeus muunkaan sisustuksensa osalta. Jälleen päättely johtaa samaan tosiasiaan: Keisarinaseman latioista ei ole säilynyt dokumentteja, joten voimme vain arvailla. Voihan olla, että nämä lankut ovat olleet alunperin esimerkiksi kolmannen luokan odotustilan lattiassa ja keisarillisten tilojen lattia on ollut vieläkin upeampi.

Projektin rönnyllessä eteenpäin, törmäsin joka haarassa samaan umpikujaan: Interiööreistä puhuttaessa latioihin viitataan usein vain muutamalla sanalla tai ei lainkaan. Tämä teki tiedonhausta vaikeaa ja sai minut turhautumaan. Oli lattia kuinka upea tahansa, ei siitä tai sen suunnittelijasta mainita mitään, eikä kyse ole nyt ainoastaan maalauksista - parketeista ja niiden kuvioiden suunnittelijoista löytyy maninintoja aivan yhtä harvoin.

Lattioita ei mielestäni arvosteta tarpeeksi, enkä ymmärrä miksi. Tutkimuksen edetessä on vastaani tullut upeita interiöörejä esimerkiksi Museoviraston kuva-arkiston kuvissa, mutta missään ei lue sanaakaan lattian

pintakäsittelystä. Parkettimukailulle ei ole luotu edes asiasanaa, vaikka se on ollut yleinen lattian pintakäsittelytyyli.

1700-luvulla innostuttiin koristelemaan rakennusten sisätiloja. Katto ja seinät koristeltiin kipsireliefeillä ja kirkkailla väreillä. Arvokkaampiin tiloihin tehtiin tarkat koristelusuunnitelmat ja piirustukset, eikä Keisarinaseman sisustus ollut poikkeus.

Arvostuksen puute saattaa selittyä niinkin yksinkertaisella asialla, kuin kulutus. Lattiapinnat ovat paljon seiniä ja kattoja alttiimpia kulutukselle ja kautta aikojen yksi tärkeimmistä lattiamateriaalin valintaperusteista on ollut kulutuskestävyys. Puulattia on aseman kaltaisessa julkisessa tilassa jouduttu todennäköisesti uusintamaalaamaan usein, jopa vuosittain. Tämäkin seikka puhuisi sen puolesta, että maalaus on sijainnut keisarillisissa tiloissa, sillä miksi ihmeessä nähdä vaivaa ja maalata upea lattia, jos se kuluu puhki ennen kuin pensselit on pesty, mutta jos lattia on kulumisuhan tiedostamisesta huolimatta vaivauduttu maalaamaan upealla koristemaalauksella, miksi siitä ei raapusteta historian kirjoihin edes yhtä pientä, omaa kappaletta?

Lattioiden arvostuksen puute on suuri mysteeri, jolle ei tunnu löytyvän ratkaisua.

LÄHTEET

- Aalto, S., Häggman, K., 2006. Suomalaisen arjen historia, savupirttien Suomi. WSOY. Helsinki
- Ahonen, T. 1998. Lattiat. Rakennusalan Kustantajat RAK. Helsinki
- Appelgren, K., Järvinen, K., Kajaste, T., Kupila, S., Laeslehto, E., Lainio, J., Pietarila, P., Tunander, P. (toim.). 2008. Koskettavat pinnat, opas sisäpintojen vaalimiseen. Rakennusperinteen Ystävät ry. Turku
- Bergström, L., Bergström, M., Forslund, J. 1998. Keisarin juna, Romanovit Suomen rautateillä. Suomen Rautatiemuseo. Hyvinkää
- Enervi, A. restaurointimestari. Sähköpostikeskustelu 26.3.2010
- Hagelstam, K., Nokela, L. 2008. Suomalainen huone. Otava. Helsinki
- Heikkinen, M., Heinämies, K., Jaatinen, J., Kaila, P., Pietarila, P., Rakentajain Kustannus Oy. 1989. Talo kautta aikojen, kiinteän sisustuksen historia. Rakentajain Kustannus Oy. Helsinki
- Kaila, P. 1997. Talotohtori. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki
- Kaitanen, V., Laukkanen, E., Uotila, K., 2003. Muinainen Kalanti ja sen naapurit. Karisto Oy. Hämeenlinna
- Miller, J. 1998. The style sourcebook. Reed Books Limited
- Niiranen, T. 1981. Miten ennen asuttiin. Otava. Helsinki
- Pietarila, P. 2004. Rakennusten värit ja koristetyylit. Libris. Helsinki
- Pitkäniemi, S. artenomi. Keskustelu 2010
- Peltokorpi, M. 1991. Lattiamateriaalit [1]. Esan Kirjapaino Oy. Lahti

Pöyhiä, T. 2004. Rakennushistoriallinen selvitys

Rakennusalan tutkimuskeskus Oy. 1992. Lattianpäällysteet ja päällystystyöt.
Gummerus. Helsinki

Rakennustaiteen seura. 2006. Vuojoki, kartanon restaurointi. Gummerus.
Helsinki

Rakentajan tietokirjat. Talonrakentajan käsikirja, Sisärakennetyöt. Rakentajan
Tietokustannus Oy. Espoo

Siikanen, U. 2001. Rakennusaineoppi. Rakennustieto Oy. Helsinki

Orientoivat lähteet:

Edgren, T., Manninen, M., Ukkonen, J., 2003. Eepos, Suomen historian
käsikirja. Werner Söderström Oy. Porvoo

Kurssimateriaalit

Internet-lähteet:

Etelä-Saimaa verkossa. <http://www.esaimaa.fi> [10.2.2010]

Lappeenrannan kaupunki. <http://www.lappeenranta.fi> [3.11.2010]

Museovirasto. <http://www.rky.fi/> [2.11.2010] <http://www.nba.fi> [3.11.2010]

Rakennusperintö. <http://www.rakennusperinto.fi> [19.10.2010]

Puuproffa, tieto taidon tukena. <http://www.puuproffa.fi> [22.10.2010]

KUVALUETTELO

Tekstin kuvat

Kuva 1. Keisarinasema 1920-luvulla. Etelä-Karjalan Museo

Kuva 2. Aleksanterin vierailu Keisarinasemalla vuonna 1885. Museoviraston kuva-arkisto

Kuva 3. Multapenkin rakenne. Lepojärvi T. 18.3.2010

Kuva 4. Rossipohjan rakennekuva. Lepojärvi T. 18.3.2010

Kuva 5. Mustion Linnan kuninkaan huone. Hagelstam K., Nokela, L., 2008, Suomalainen huone, sivu144

Kuva 6. Sauvaparketti. Parketti Herala Oy, <http://www.parkettiherala.fi>

Kuva 7. Mosaiikkiparketti. Parketti Herala Oy, <http://www.parkettiherala.fi>

Kuva 8. Lautaparketti. Parketti Herala Oy, <http://www.parkettiherala.fi>

Kuva 9. Lapsia lorvimassa. Rakennusperintö, <http://www.rakennusperinto.fi>

Kuva 10. Erilaisia nauvoja. Lepojärvi, T. 5.2.2010

Kuva 11. Lyhyitä nauvoja. Lepojärvi, T. 5.2.2010

Kuva 12. Pitkiä nauvoja. Lepojärvi, T. 5.2.2010

Kuva 13. Lohkeillut maalipinta. Lepojärvi, T. 26.3.2010

Kuva 14. Lohkeillut maalipinta ja osa koristemaalauksesta. Lepojärvi, T. 26.3.2010

Kuva 15. Lankun päässä oleva ruutukuvio. Lepojärvi, T. 26.3.2010

Kuva 16. Lankun päässä oleva tähtikuvio. Lepojärvi, T. 26.3.2010

Kuva 17. Lankunpäiden mahdollinen jiiiriviiva. Lepojärvi, T. 26.3.2010

Kuva 18. Tietokoneella käsitelty kuva, jotta kuvio erottuisi paremmin. Lepojärvi, T. 26.3.2010

Kuva 19. Puhdistusvälineistöä. Lepojärvi, T. 18.2.2010

Kuva 20. Syljellä puhdistettu alue. Lepojärvi, T. 18.2.2010

Kuva 21. Vasemmalla syljellä, oikealla saippualliuoksella puhdistettu alue. Lepojärvi, T. 18.2.2010

Kuva 22. Triammoniumsitraatilla puhdistettu alue. Lepojärvi, T. 18.2.2010

Kuva 23. Triammoniumsitraatilla puhdistettu pidempi alue. Lepojärvi, T. 18.2.2010

Kuva 24. Vasemmalla triammoniumsitraatilla, oikealla kuvassa – näkyvä alue syljellä ja saippuavedellä puhdistetuista alueista. Lepojärvi, T. 18.2.2010

Kuva 25. Rombikuvio Sinisen Salongin lattiassa. Hagelstam K., Nokela, L., 2008, Suomalainen huone, sivu148

Kuva 26. G.M. Armfeltin kirjaston lattiamaalaus. Hagelstam K., Nokela, L., 2008, Suomalainen huone, sivu 116

Kuva 27. Riilahden kartanon telttahuoneen lattian reunusmaalaus. Hagelstam K., Nokela, L., 2008, Suomalainen huone, sivu

Liitteiden kuvat

LIITE 1

Kuva 1. Kuva 1. Fragmenttikuvat neljästä pisimmästä koristemaalatusta lankusta. Lepojärvi, T. 15.10.2010

Kuva 2. Kuva 2. Fragmenttikuvat neljästä tähtikuviollisesta lankusta. Lepojärvi, T. 15.10.2010

Kuva 3. Kuva 3. Fragmenttikuvat kolmesta lankusta, joissa ei näkynyt tähtikuviota. Lepojärvi, T. 15.10.2010

Kuva 4. Kuva 4. Kolme eripituista ja –paksuista lankkua, joissa näkyy jiriviiva.
Lepojärvi, T. 15.10.2010

LIITE 2

Kuva 1. Kuva 1. Tähtikuvioisia lankkuja aseteltuna vierekkäin. Lepojärvi, T.
15.10.2010

Kuva 2. Kuva 2. Tähtikuvioisia lankkuja aseteltuna vierekkäin. Lepojärvi, T.
15.10.2010

Kuva 3. Kuva 3. Limittäin aseteltuja tähtikuvioisia lankkuja. Lepojärvi, T.
15.10.2010

LIITE 3

Kuva 1. Tähtikuvio, johon on merkitty kuvion todennäköiset mitat. Lepojärvi, T.
4.11.2010

Kuva 2. Tähtikuvioista kopioitu suurempi kuvio. Lepojärvi, T. 4.11.2010

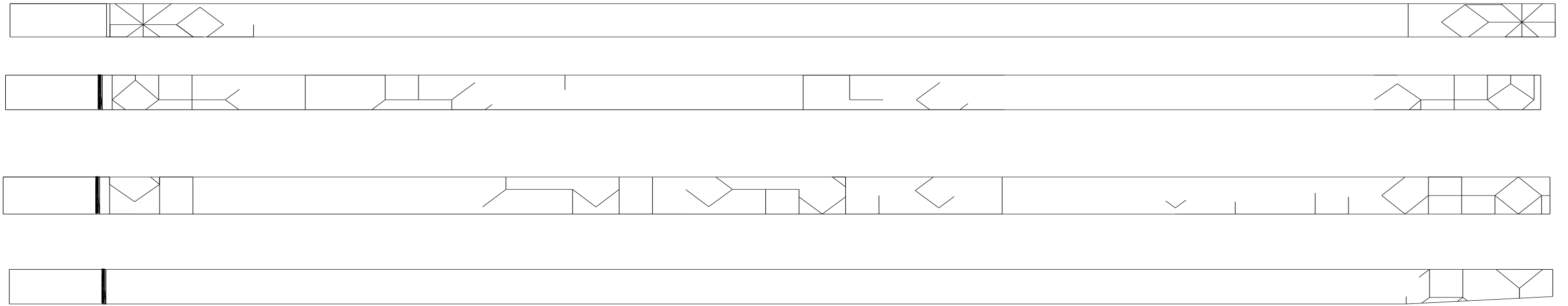
Kuva 3. Yksinkertaistettu versio kuvioista kuvassa 2. Lepojärvi, T. 4.11.2010

Kuva 4. Kuvio, jossa on harvennettu tähtikuvioiden määrää. Lepojärvi, T.
4.11.2010

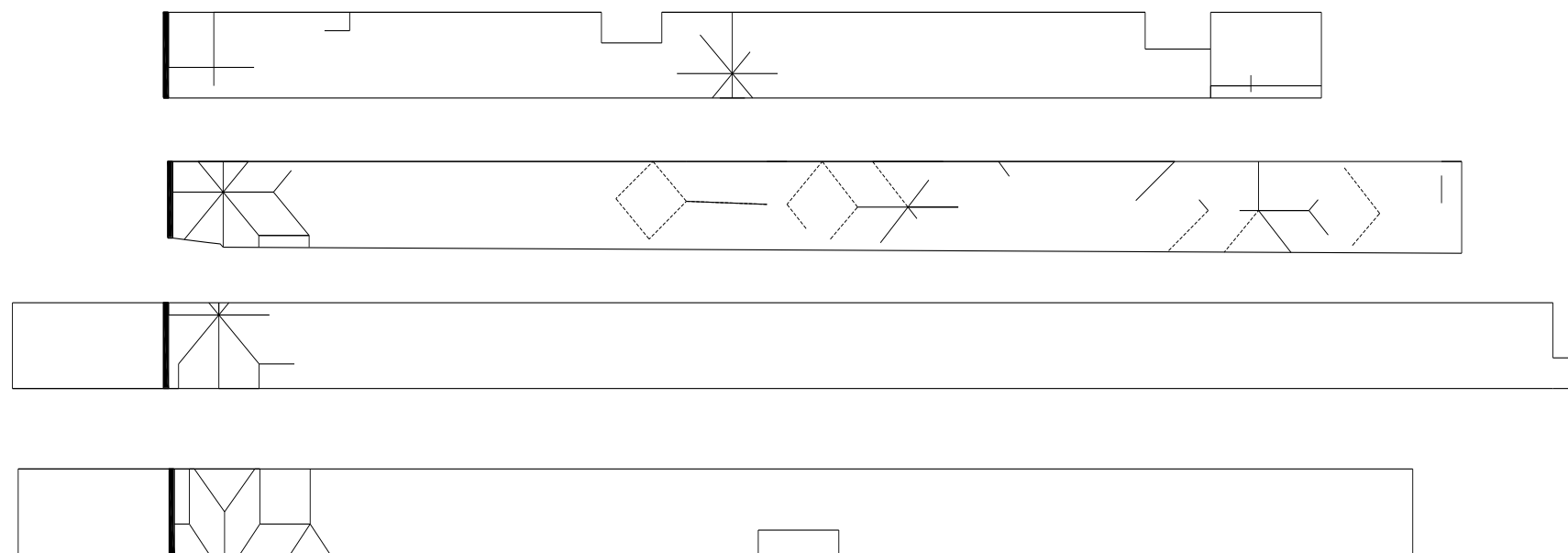
Kuva 5. Yksinkertaistettu kokonaiskuvio kuvasta 2. Lepojärvi, T. 4.11.2010

Kuva 6. Kuva 6. Suurempi kuvio yksinkertaistetuilla tähdillä. Lepojärvi, T.
4.11.2010

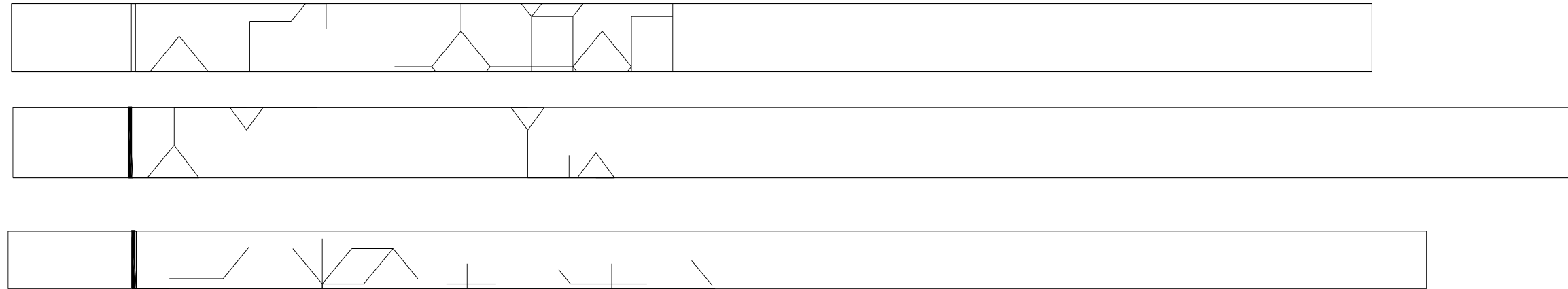
Kuva 7. Mahdollinen maalauskuvio harvoilla tähdillä. Lepojärvi, T. 4.11.2010

Kuva 1. Fragmenttikuvat neljästä pisimmästä koristemaalatuslankusta

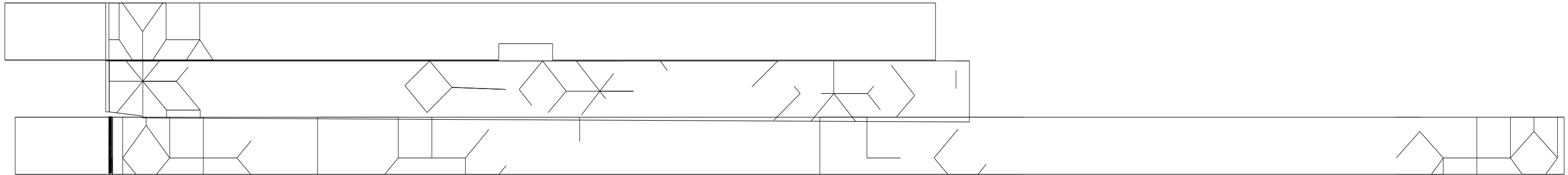
Kuva 2. Fragmenttikuvat neljästä tähtikuviollisesta lankusta

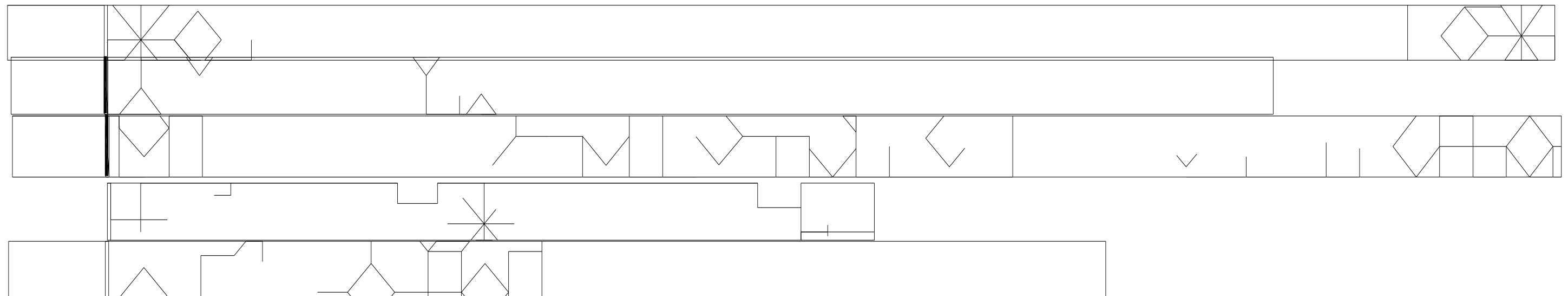
Kuva 3. Fragmenttikuvat kolmesta lankusta, joissa ei näkynyt tähtikuviota

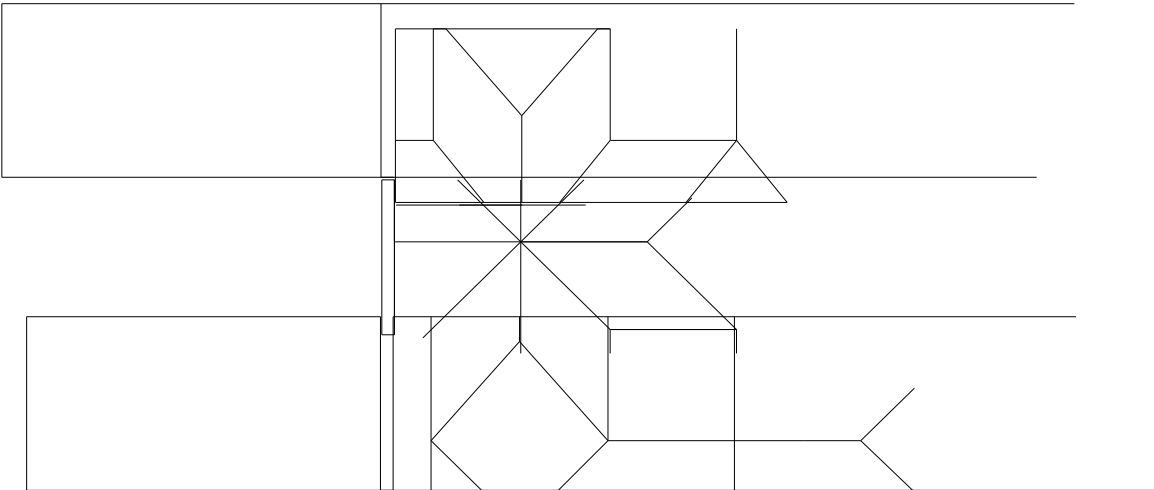
Kuva 4. Kolme eripituista ja -paksuista lankkua, joissa näkyy jiriviiva

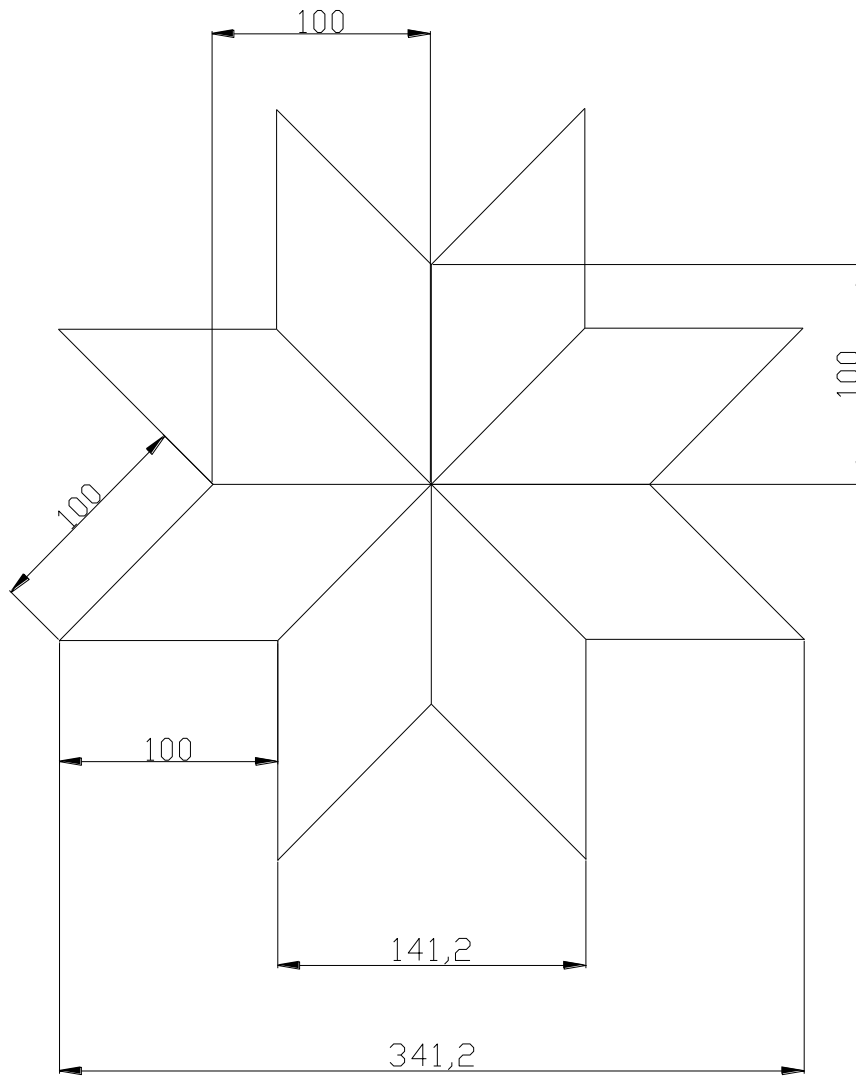
Kuva 1. Tähtikuvioisia lankkuja aseteltuna vierekkäin

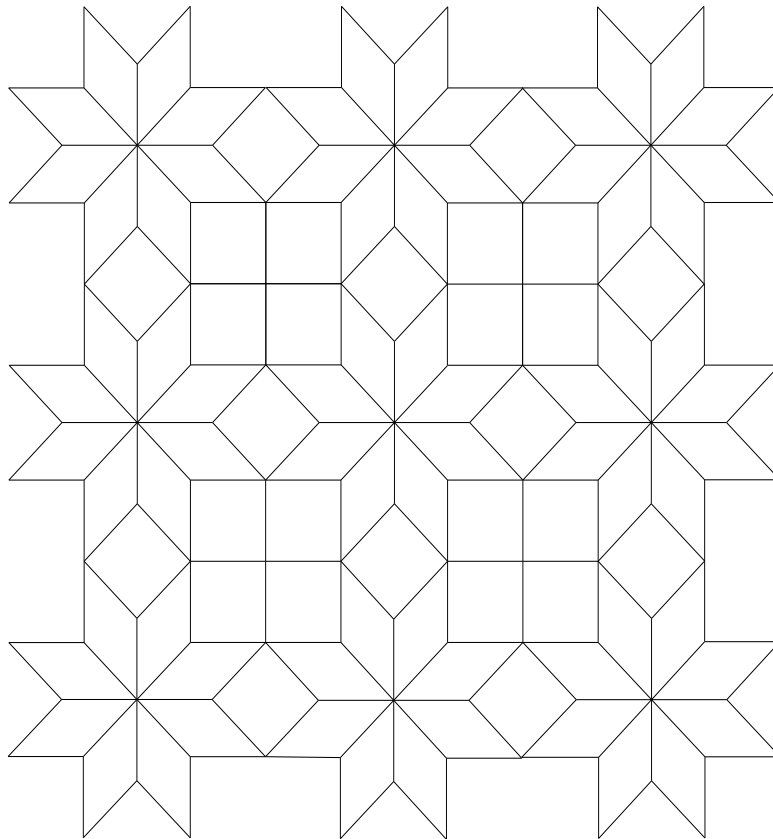
Kuva 2. Tähtikuvioisia lankkuja aseteltuna vierekkäin

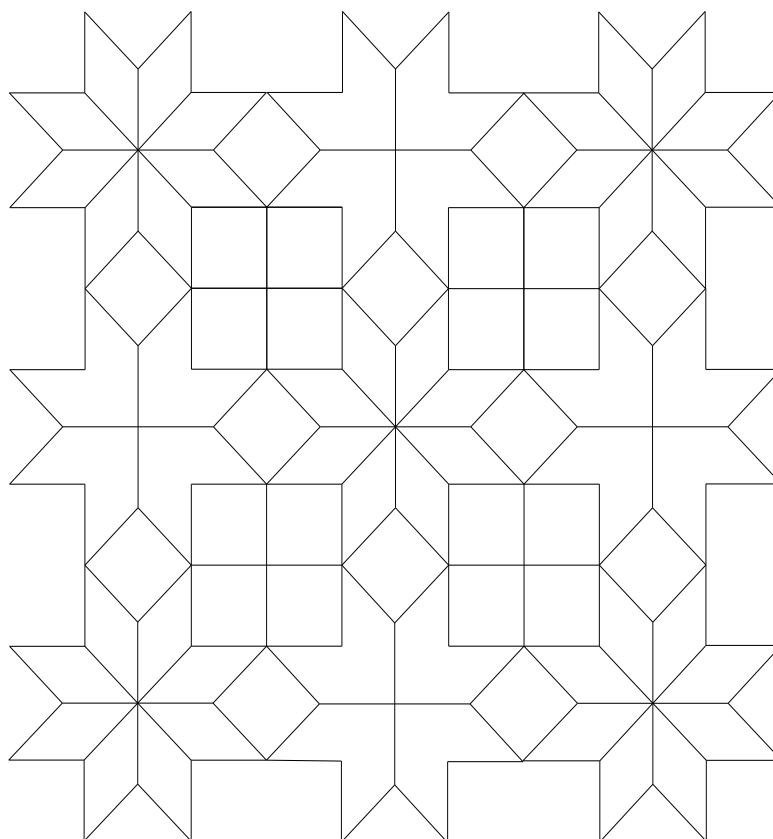
Kuva 3. Limittäin aseteltuja lankkuja

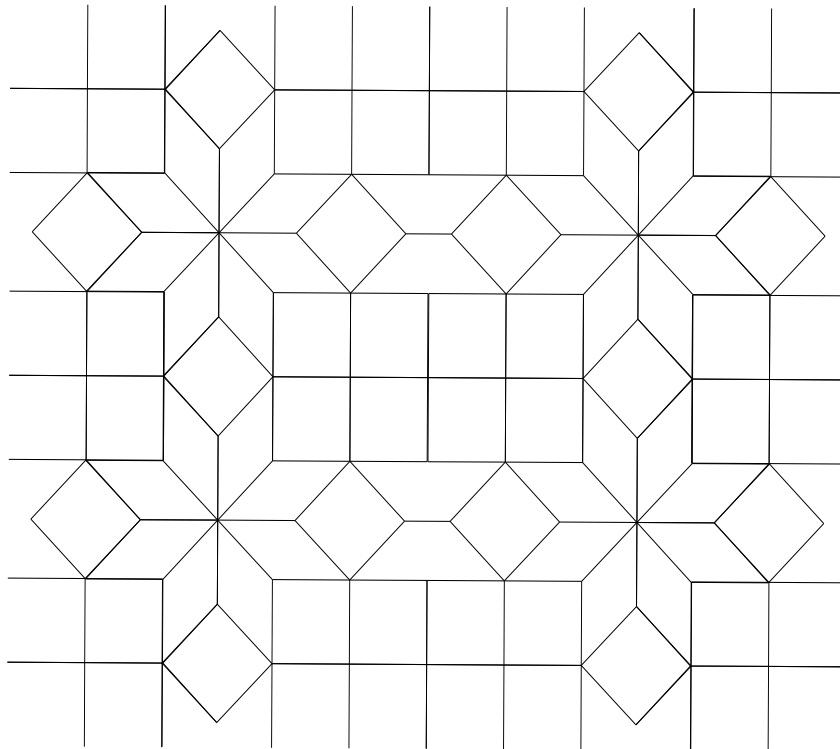
Kuva 1. Tähtikuvio, johon on merkitty kuvion todennäköiset mitat

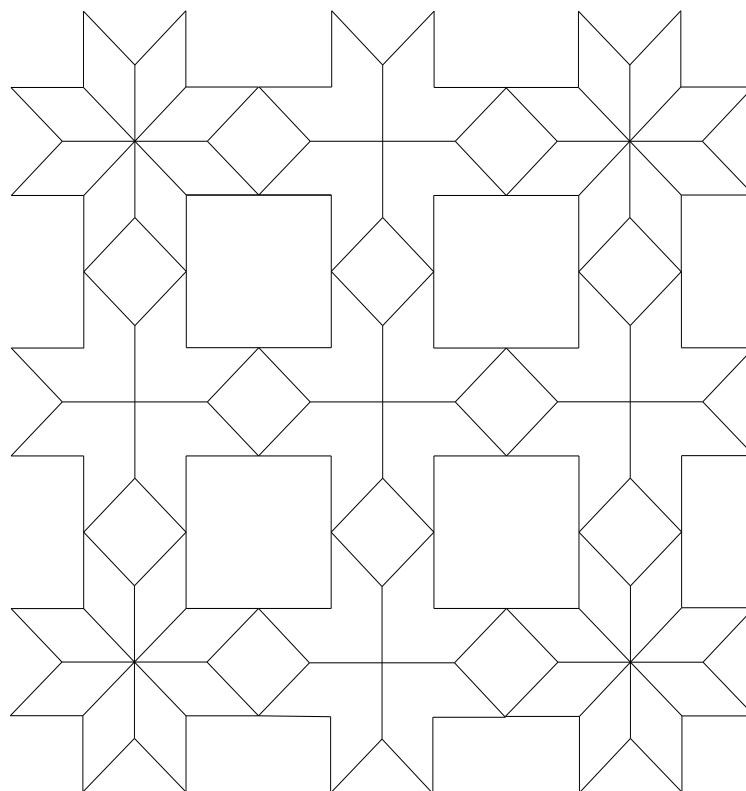
Kuva 2. Tähtikuvioista suoraan kopioitu suurempi kuvio

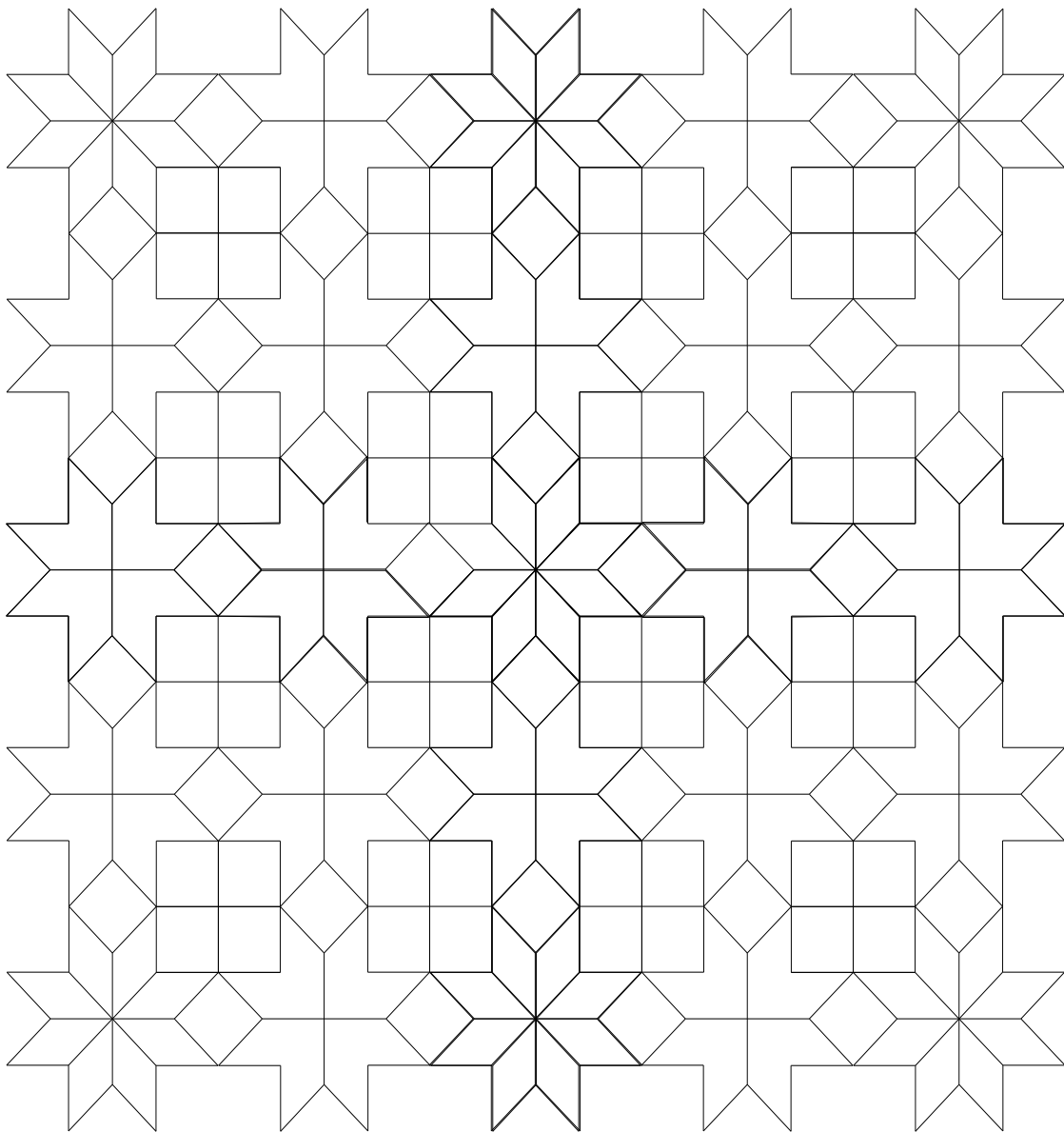
Kuva 3. Yksinkertaistettu versio kuvioista kuvassa 2

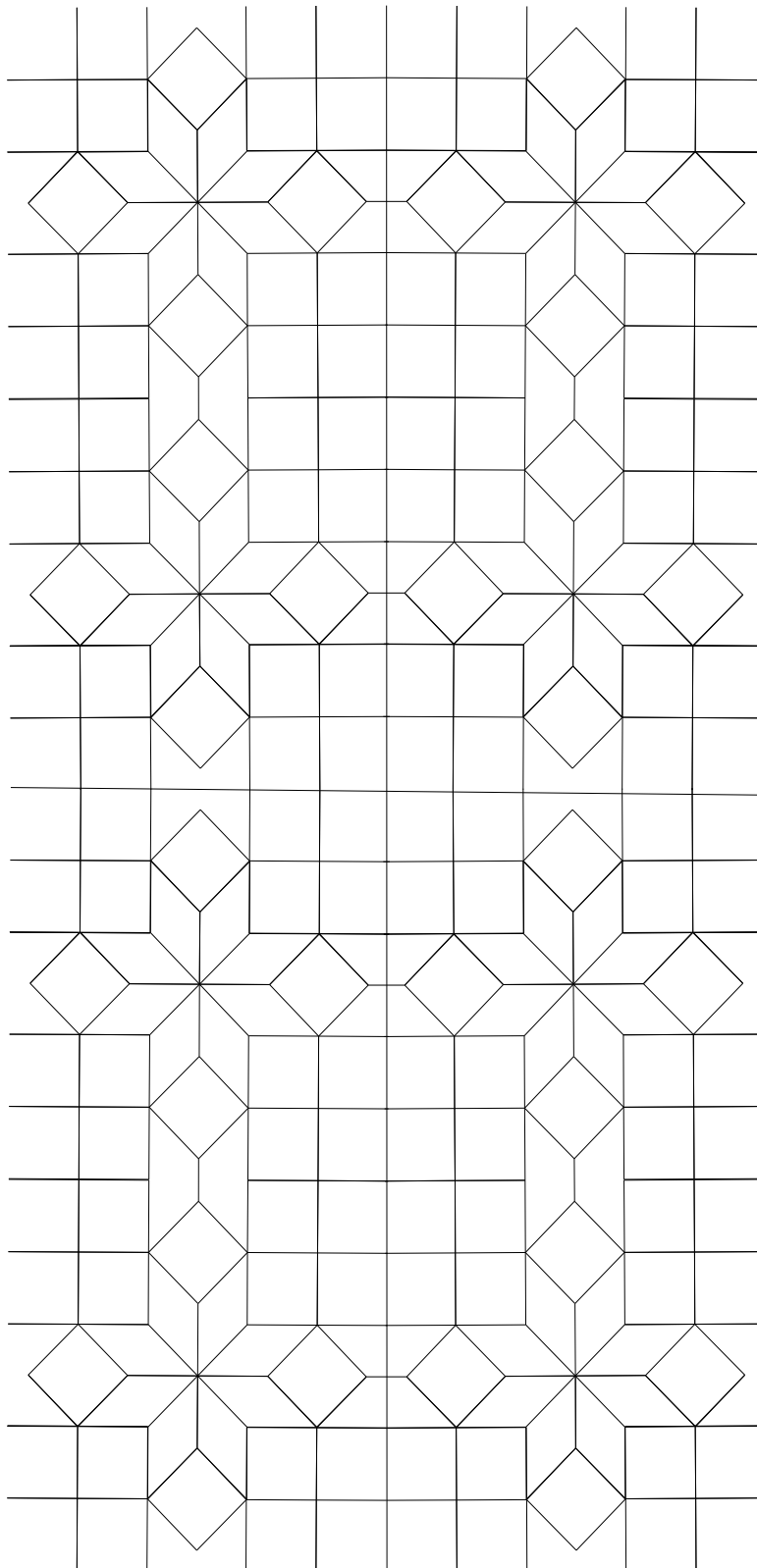
Kuva 4. Kuvio, jossa on harvennettu tähtikuvioiden määrää.

Kuva 5. Armfeltin tyyliin yksinkertaistettu kokonaiskuvio kuvasta 2

Kuva 6. Suurempi kuvio yksinkertaistetuilla tähdillä

Kuva 7. Mahdollinen maalauskuvio harvoilla tähdillä